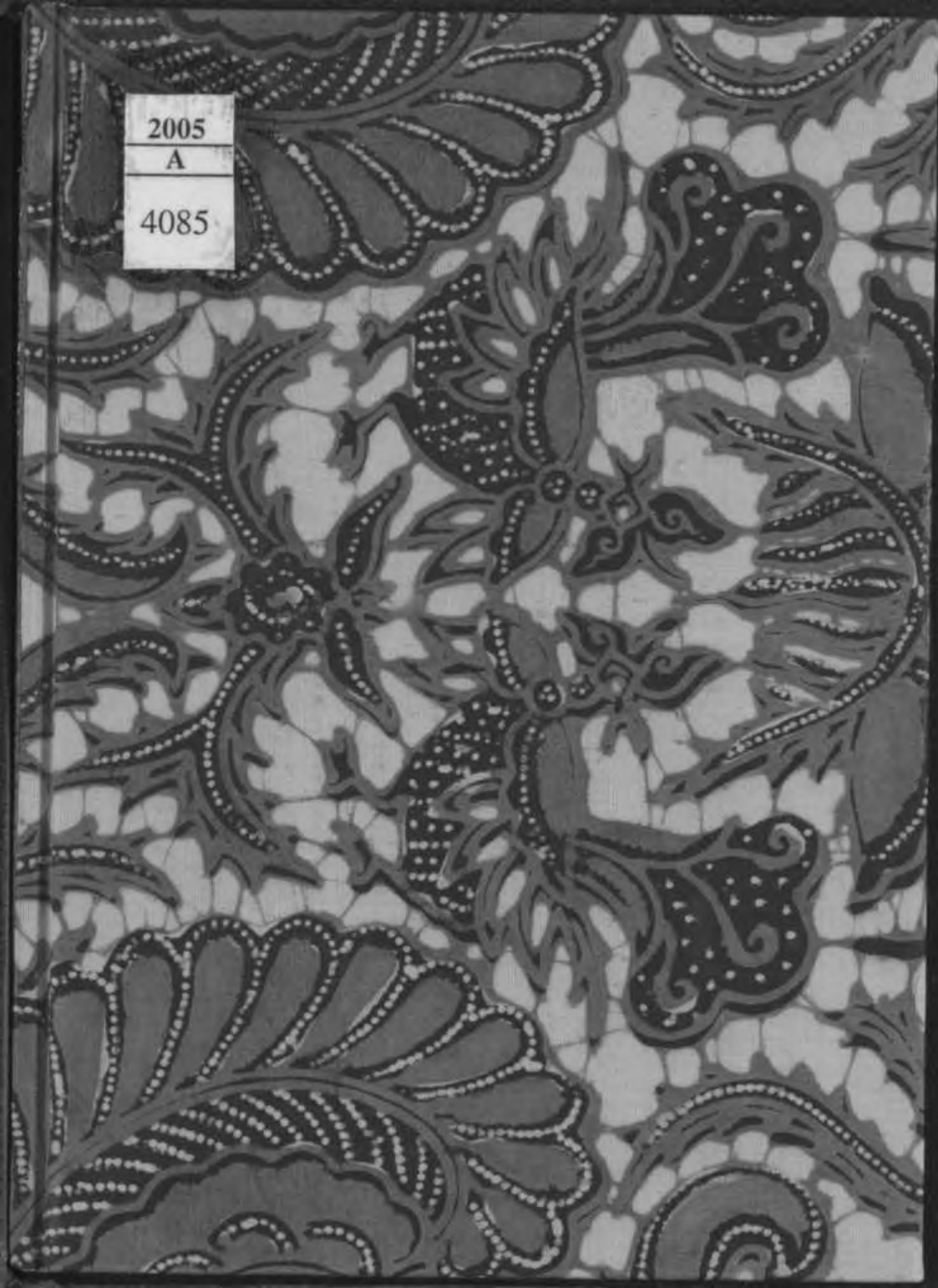

2005

A

4085

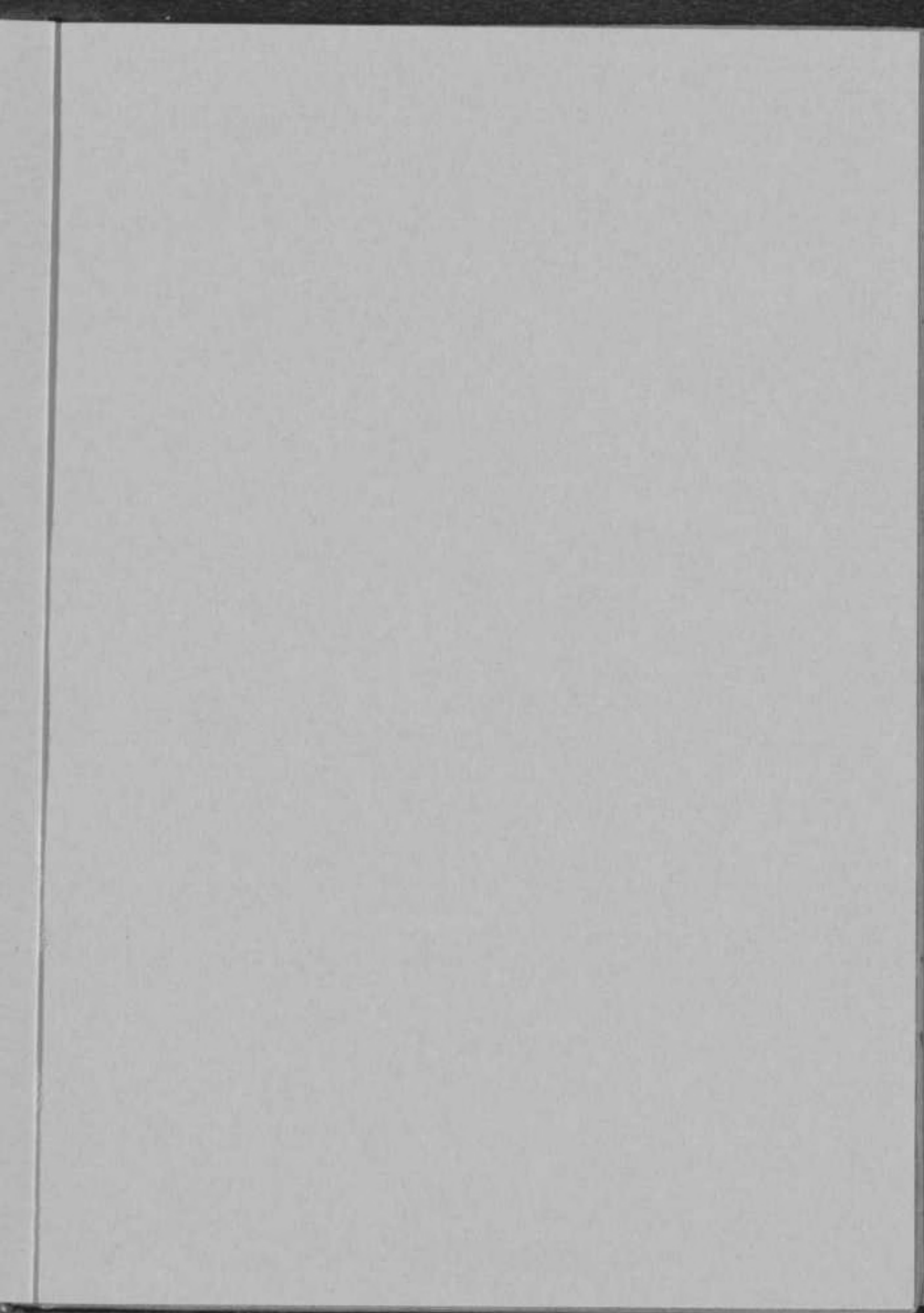
102 645191

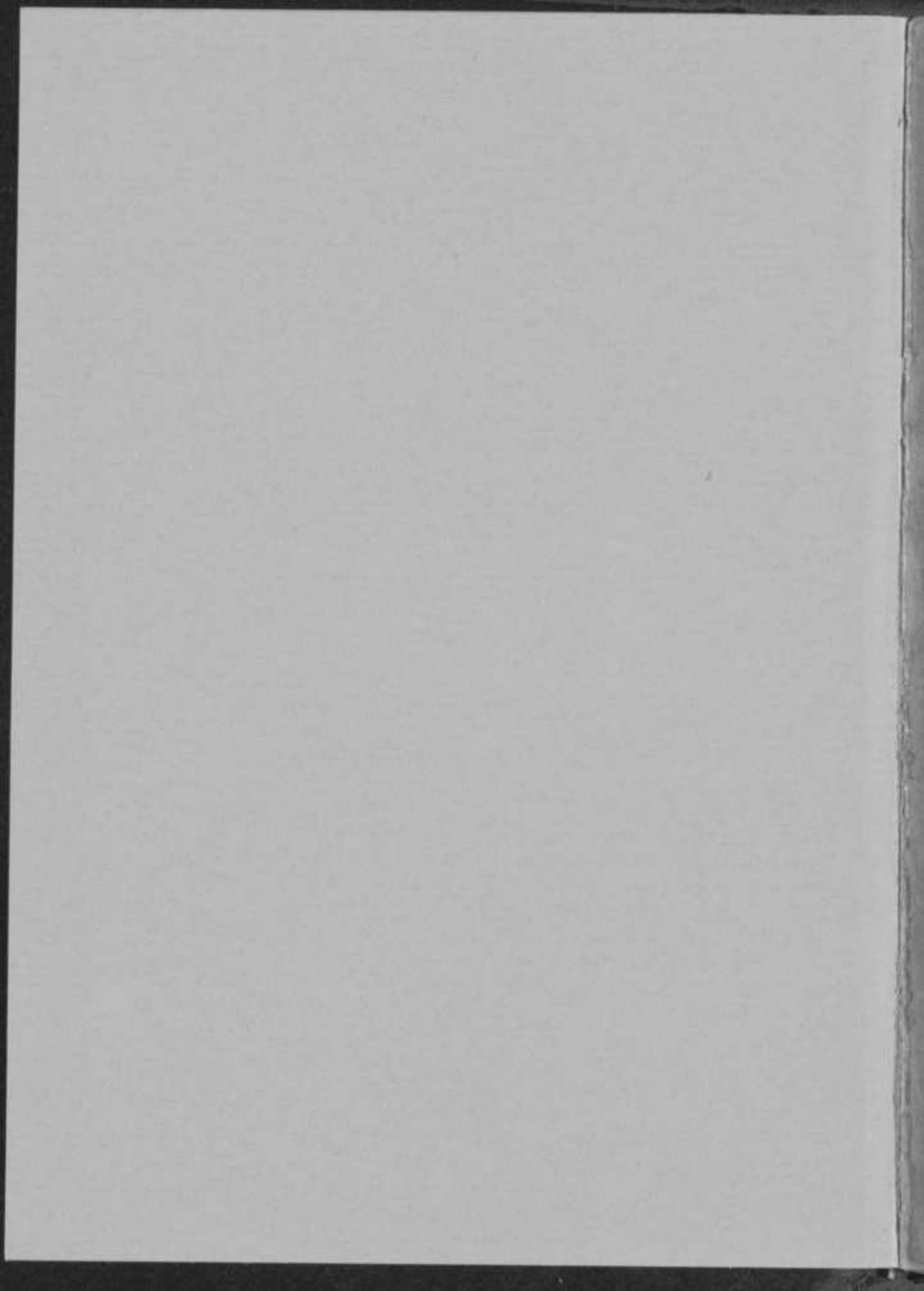
BIBLIOTHEEK KITLV

0295 2057

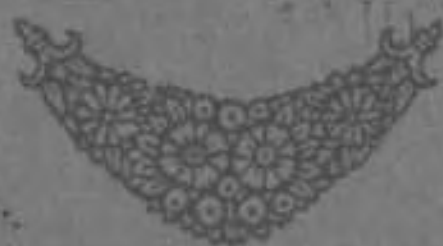
2005 A4085

DE TOOVENAAR DER SOENDALANDEN

DOOR
C. J. HOEKENDIJK

*Fr. v. Aldersaereld v. Ro-
senburgh-Boerninge*

DE TOOVENAAR DER SOENDALANDEN

DOOR
C. J. HOEKENDIJK

DRUKKERIJ STICHTING HOENDERLOO

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading and bleed-through. It appears to contain several lines of cursive script.

HOOFDSTUK I.

De roeping van Pa Sanoesi.

Hoog op het gebergte, dat zich in het Zuiden der Soendalanden verheft en als een bijna onafgebroken keten van het Westen naar het Oosten loopt, lag het kleine vriendelijke stadje Soeka-angin, liefelijk verscholen tusschen het frissche groen van een echt Oostersche plantenweelde. De heerlijke berglucht, die men hier steeds kon inademen, de mooie en majestueuze omgeving en de heerlijke uitstapjes, die men van hieruit maken kon naar allerlei kraters van beroemde, vuurspuwende bergen en naar allerlei bergmeren, maakte het tot een geliefkoosd ontspanningsoord, waarheen men gaarne de toevlucht nam, wanneer het in de laaglanden van het Noorden al te warm werd en ieder smachtte naar wat rust en frischheid. Dan was de stroom van vreemdelingen vaak zoo groot, dat er schier nergens meer een plaatsje te bekomen was en men zich moest tevreden stellen met een eenvoudige rustbank in een bad- of linnenkamer, of dat men bij een van de Europeanen werd ingekwartierd. Dit offer bracht men echter gaarne, omdat men

dan toch van de schoone omgeving en heerlijke berglucht genieten kon.

De regentijd was nu gelukkig voorbij. Weken lang had het bijna dag aan dag onafgebroken geregend alsof het water met bakken van den hemel gegoten werd. Per jaar valt hier ongeveer drie meters water en als men nu bedenkt, dat er in den drogen tijd soms maanden voorbij gaan, waarin geen druppeltje regen valt, dan zal men ook gevoelen hoe geweldig het in den regentijd gieten moet om zulk een regenval te kunnen noteeren.

Geen wonder dan ook, dat de rivieren vaak de hoeveelheid regenwater onmogelijk verzwelgen kunnen en telkens buiten haar oevers treden om het land heinde en ver te overstroomen, alles voor zich neersmakkend en met zich meesleurend, wat niet tegen haar reuzenkracht is bestand.

Die tijd was nu echter gelukkig weer voorbij. De regens waren langzamerhand minder in aantal en in hevigheid geworden en nu stond, na deze kentering, de Oost-moeson of droge tijd weer voor de deur en daarmee tevens weer de tijd, waarin men de vreemdelingen uit de laaglanden kon verwachten.

Voor de hotelhouders van Soeka-angin werd het nu hoog tijd om aan hun gebouwen te herstellen wat de geweldige regens verwoest hadden en om met verf- en witkwast de logeerkamers helder en aantrekkelijk te maken.

Nu woonde er te Soeka-angin een hotelhouder, die ook een dépendance had op drie uren afstand van

zijn hotel, nog hooger de bergen op. In den regentijd logeerde daar natuurlijk nagenoeg niemand, doch in den drogen tijd was het een geliefd plekje, waar menschen met een goede beurs gaarne eens kwamen toeven om van de koele, heerlijke berglucht en de schoone omgeving te genieten.

Die dépendance moest dan nu ook spoedig in orde worden gebracht en daarom ging de hotelhouder met zijn mandoer (opzichter) naar een van de toppen van den berg, waarop Soeka-angin lag en maakte daar alles voor de ontvangst der gasten gereed. Daarna keerde hij naar zijn eigen hotel terug en liet de leiding van zijn dépendance geheel aan zijn mandoer over.

Deze mandoer heette Pa Sanoesi en was, evenals zijn patroon, uit Soeka-angin afkomstig. Hij was een nog jonge man, die voor een Soendanees vrij lang kon genoemd worden. Zijn kleine, gultige en geestige oogen deden hem kennen als iemand met een helder verstand. Daar lag slimheid, ja sluwheid in die kleine schitteroogen, waarmede hij iemand kon aanzien, alsof hij door hem heen wilde zien. Overigens had hij weinig, dat hem van andere Soendaneezen onderscheidde.

In ontwikkeling stond hij beslist boven het gewone peil. Hij kon zoowel het Latijnsche en Arabische als het Javaansche schrift met gemaklijkheid lezen en schrijven, hij sprak zoowel Javaansch en Maleisch als Soendaneesch, hij bezat en kende vele oude handschriften, hij had heel wat in de wereld gezien, gehoord en medegemaakt, ook al was hij nog jong en hij had over vele dingen een heel nuchter en gezond oordeel.

Hij was glad van tong, vlug ter been, vaardig met de pen en rap ter hand, hij was bijzonder handig in het volbrengen van die honderden kleine dingen, die telkens in het dagelijksche leven voorkomen en juist door al die bijzondere eigenschappen was hij als geknipt voor mandoer in een hotel, waar de gaande en komende man telkens op allerlei gebied hulp noodig had en die ook bij hem kon vinden.

Pa Sanoesi wist altijd raad en had van alles verstand. Met een krommen spijker opende hij het meest ingewikkelde slot, waarvan men den sleutel vergeten of verloren had, hij kon knopen aan een broek, een wiel aan een wagen, een hoefijzer aan een paard en een dak op een huis maken, hij kon voor metselaar, timmerman en smid spelen, evengoed als hij ook in den handel bedreven was, hij kon koken als de beste kok en het land bewerken als de beste landman, hij kon uitstekend paardrijden en jagen, maar hij kon ook uren lang roerloos op zijn hurken zitten peinzen over het één of andere onderwerp, dat hem belang inboezemde, hij had verstand van koeien en boomen, van huizen en rijstvelden, van medicijnen en kippenvoer en van alles, wat tusschen deze dingen in ligt. In één woord, hij was het type van een echten hotelmandoer, die nooit verlegen staat, doch altijd aanstonds een uitweg weet en daardoor was hij voor zijn patroon van groote waarde.

Bovenal had hij kennis van den mensch, zoowel van den dommen Inlander als van den geslepen Chinees en ontwikkelden Europeaan. Hij wist kostelijk met

ieder hunner om te gaan en hij wist precies waar hij ieder hunner moest „aanpakken”. Hij heerschte over den Inlander, heulde met den Chinees en kroop voor den Europeaan, doch in gewikstheid was hij de meerdere van alle drie.

Op het tijdstip, waarop ons verhaal begint, was hij nog jong, hoogstens telde hij toen twee-, drie en twintig jaren. Een paar jaren geleden was hij getrouwd en het vorige jaar was hij vader geworden van een zoon, dien hij Sanoesi had genoemd. Daar nu in de Soendalanden niet het kind naar den vader, maar de vader naar zijn oudsten zoon wordt genoemd, heette hij van toen af Pa Sanoesi, dat is de vader van Sanoesi.

In den regentijd woonde hij met vrouw en kind te Soeka-angin en hielp daar zijn patroon in het hotel, doch zoodra de regens ophielden, liet hij zijn vrouw en kind te Soeka-angin achter en trok naar het kleine hotel op den top van den berg, waar hij dan den geheelen drogen tijd bleef.

Achter dat hotel was een klein kamertje, waarin hij dan huisde, zoolang het seizoen duurde. Veel meubelen stonden er in dat kleine kamertje niet. Een slaapbank van bamboe en een kist, waarin al zijn hebben en houden geborgen werd, was zijn eenige ameublement. En daar had hij dan ook genoeg aan, want hij deed in dit kamertje eigenlijk niets anders dan slapen. Overdag werkte hij in het hotel, hij at met de andere bedienden bij kokki in de keuken en hij sliep in zijn eigen kamertje.

Eens, op een avond was hij, na volbrachte dagtaak,

naar dit kamertje gegaan en had zich daar op zijn slaapbank terruste gelegd. Hij kon nog maar kort geslapen hebben, toen hij zich zachtjes aan den arm voelde schudden. Hij opende verschrikt de oogen en zag angstig rond. Nu was hij volstrekt niet bang uitgevallen, maar hij was toch een Inlander en daarom uiterst vatbaar voor alles, wat geheimzinnig was. Toen hij verschrikt opzag, ontwaarde hij vlak voor zijn rustbank een hadji (iemand, die naar Mekka is geweest ter bedevaart) geheel in het zwart gekleed. Op zijn hoofd droeg hij een zwarten tulband en zijn lichaam was in een zwarten, geheel tot aan den grond reikenden mantel gehuld. Met zijn gitzwarte oogen zag hij Pa Sanoesi onafgebroken, zwijgend aan.

Deze ontstelde geweldig en zag verschrikt tot zijn geheimzinnigen, nachtelijken bezoeker op. Hij durfde niet spreken, doch in zijn groote, verschrikte vraagoogen was duidelijk genoeg de vraag te lezen, wie zijn zonderlinge bezoeker toch was en wat hij van hem wilde.

Eindelijk kwam de verklaring en zij werd gegeven met een zware, diepe en sombere stem, als klonk zij van uit een diepen afgrond. Langzaam en met nadruk op ieder woord, klonk het van de lippen van den onverwachten en zonderlingen bezoeker:

„Pa Sanoesi! Allah is groot en zeer te prijzen. Hij geeft Zijn gaven aan wien Hij wil. Allah heeft u verkoren tot heil der menschheid. Gij zult krankzinnigen genezen en Allah prijzen. Gij zult met de krankzinnigen, die Allah tot u voert, gaan naar een plaats, waar minstens twee meters water staat, daar zult gij hen

driemaal onderdompelen met het hoofd naar omlaag, daarna zult gij hun oogen indruppelen met een aftreksel van witte mieren en als zij dan niet beter worden, zoo zult gij weten, dat zij ongeneeslijk zijn".

Na deze geheimzinnige woorden gesproken te hebben, was de wonderlijke man opeens uit de kamer verdwenen, even onverklaarbaar als hij er in gekomen was.

Het schokte Pa Sanoesi tot in het diepst van zijn ziel, toen hij de boodschap van dien nachtelijken en geheimzinnigen bezoeker ontving. Daar kwamen hem tal van vragen op de lippen, doch eer hij er nog een enkele had kunnen doen, was de bezoeker verdwenen.

Van slapen kwam dien nacht natuurlijk niets meer. De jonge man lag aldoor maar te denken aan die zonderlinge boodschap, die hem op zoo merkwaardige wijze was gebracht. Was dit een boodschap van God en was deze roeping een goddelijke, of was het slechts een droom geweest en was heel deze verscheining slechts een beeld van zijn geprikkelden geest?

Maar neen, een droom kon het niet zijn geweest, want nog was het alsof hij die gitzwarte oogen van den bezoeker op zich voelde branden. Hij had den man werkelijk gezien en zijn boodschap woord voor woord gehoord. Dat kon nooit een droom zijn.

Maar, wat was het dan wel?

Tevergeefs lag hij daarover den ganschen nacht na te denken. Een antwoord, dat hem volkomen bevredigde, kon hij maar niet vinden. Het was en bleef

hem een raadsel, doch een raadsel, waarop hij het antwoord vinden moest.

Den volgenden dag was hij erg verstrooid, ieder kon zien, dat hij zijn hart en zijn hoofd niet bij zijn werk had, want de anders zoo handige kerel deed nu de dingen telkens verkeerd of vergat ze geheel. Hoe zou het ook anders kunnen, want hart en hoofd werden nog altoos in beslag genomen door de wondere ervaringen van dien nacht. Als Soendanees was zijn licht ontvlambaar gemoed bijzonder gevoelig voor dergelijke geheimzinnige dingen.

Zelfs al was alles slechts een droom geweest dan kon zulk een merkwaardige droom toch niet zonder bedoeling en beteekenis zijn. Doch, het was meer dan een droom. Pa Sanoesi was volkomen wakker geweest, toen hij den hadji in het zwart zag. En dan, zulk een merkwaardige boodschap kon toch nooit uit zijn eigen brein zijn voortgekomen. Neen, het moest iets zijn, dat van buitenaf tot hem gekomen was en daarom begon hij een duister voorgevoel te krijgen, dat hij aan een keerpunt in zijn leven was gekomen en dat dit leven van nu aan een andere richting zou opgaan, ook al had hij nog geen flauw vermoeden welke richting dat zou zijn.

Peinzensmoede ging hij des avonds weer naar zijn kamertje terug en, uitgeput naar lichaam en ziel als hij was, viel hij weldra in slaap.

Te middernacht werd hij echter andermaal gewekt en toen hij zijn oogen opsloeg, zag hij andermaal dien hadji in het zwart voor zich staan. Pa Sanoesi

kneep zich nu in den arm om er zich van te overtuigen, dat hij niet droomde en de pijn, dien hij gevoelde, verzekerde hem, dat hij nu volkomen wakker was. Weer hoorde hij dezelfde woorden als den vorigen nacht en weer verdween de wondere bezoeker even geheimzinnig als hij gekomen was. De deur en het raam bleven gesloten, de bezoeker verzette ook geen voet, doch werd opeens onzichtbaar.

Nu durfde Pa Sanoesi niet langer te twijfelen of hij had een goddelijke roeping ontvangen om zich voortaan toe te leggen op het genezen van krankzinnigen. Hij had een „elmoe” ontvangen tot heil der menscheid en hij wilde nu voortaan ook als een „doekoen” tot zegen voor anderen zijn.

Dit besluit viel hem niet zoo heel moeilijk, want hij wist maar al te goed, dat het leven van een doekoen (toovenaar) onder de Soendaneezen heel wat aangename en voordeeliger was dan dat van een mandoer in een hotel, en, wanneer iemand meent geroepen te worden tot iets, dat aangenaam en voordeelig is, dan is hij ook doorgaans wel bereid om aan die roeping gehoorzaam te zijn. Toch was er naast eerezucht en winstbejag ook plichtsgevoel, dat hem dreef. Hij twijfelde er geen oogenblik meer aan of deze roeping kwam van God en hij zou vermoedelijk ook wel gehoorzaam zijn geweest, wanneer er geen eer en voordeel aan verbonden was. In later tijd, toen hij het Evangelie reeds kende, sprak hij nog altijd met den grootsten eerbied over deze roeping en toen zijn Zendeling hem later eens pertinent vroeg, wat hij toen van die roeping

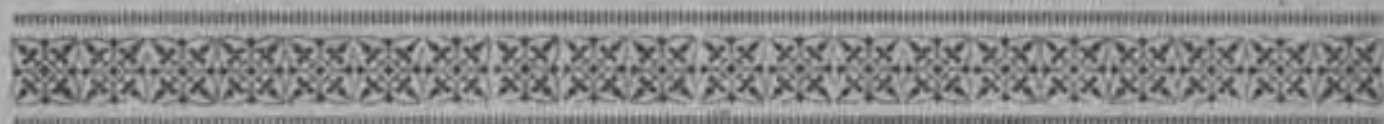
dacht, gaf hij hem het volgende antwoord, dat veel te denken geeft:

„Ik heb er vroeger nooit aan getwijfeld of die roeping kwam van God. Toen ik echter pas het Evangelie leerde kennen, ben ik beginnen te twijfelen en kwam de vraag in mij op of zij misschien ook van den Satan kon zijn gekomen. U heeft mij echter zelf van dien twijfel verlost. U heeft laatst over den duivel gesproken en toen gezegd, dat deze niets anders kon doen dan verderven, omdat zulks nu eenmaal zijn aard was. Toen heb ik mijzelf eens ernstig afgevraagd wat ik verdorven heb door gehoorzaam te zijn aan mijn roeping en nu moet ik eerlijk bekennen, dat ik veel kwaad heb gedaan in mijn leven en dat ik vele menschen bedrogen heb, doch dat dit nooit voortkwam uit deze roeping. Integendeel, hoe meer ik van den door God mij aangewezen weg afweek, des te meer verdwaalde ik op den weg der zonde. Ik heb krankzinnigen genezen en dat kan nooit zondig zijn. Maar dan kan mijn roeping ook niet uit den Booze zijn geweest en als zij niet van hem kwam, van wien kwam zij dan wel?”

Hij liet het antwoord op die vraag aan den Zendeling over en deze bleef het hem tot dusver nog altijd schuldig.

Het is dan ook een uiterst moeilijke zaak voor ons, kinderen van het Westen. Het gelukt aan ons zoo hoogst zelden om door te dringen tot die geheimzinnige wereld, waarin de doekoen of toovenaar leeft en arbeidt. Daar zijn Europeanen, die een menschenleeftijd in de Indische

wereld doorbrengen en die nooit eens een blik hebben geslagen op dat terrein. Zulke menschen zijn met hun oordeel doorgaans spoedig klaar en zij lachen om al die dwaze bijgeloovigheden, maar dat is dan een lach der onwetendheid. Wie die wereld vol geheimzinnigheid heeft leeren kennen, lacht niet en spot niet, maar huivert en verklaart gaarne, dat het hem te wonderbaar is om er met zekerheid over te kunnen spreken. Daar is op dit terrein voorzeker veel bedrog, zoowel fijn en geslepen als grof en ruw, maar daarmee is niet alles verklaard en nu is het zeker veel eerlijker om te zwijgen als men niet begrijpt, dan om te lachen en te spotten. Het is voorzeker verstandig om dit terrein met groote bedachtzaamheid te betreden, doch het is dwaas om het met voeten te treden.

HOOFDSTUK II.

Doekoen en Elmoe.

Wie het leven van een toovenaar in de Soendalanden goed wil leeren kennen, dient eerst een goed begrip te hebben van de ware beteekenis van een tweetal woorden, die telkens zullen voorkomen en die niet eenvoudig met een enkel Hollandsch woord te vertalen zijn. Dat zijn de woorden elmoe en doekoen.

Het woord elmoe komt van het Arabische woord „ilm” — dat wetenschap beteekent. Hiermede wordt echter niet bedoeld de wetenschap op het gewone terrein van het alledaagsche leven, doch de wetenschap op het terrein van bovenzinlijke en bovennatuurlijke geheimzinnigheden. Men zou het het best kunnen vertalen door het woord „magie”, doch ook dat woord drukt niet geheel uit, wat een Inlander onder „elmoe” verstaat. De elmoe speelt in de inlandsche wereld een groote rol. Zij is voor hem het één en het al, zij bevrijdt hem van alle onheilen en bereidt hem alle mogelijk geluk, zij regeert en bedwingt de geesten, werpt de duivelen uit en doet ze henenvaren waarheen en naar wien men wil. Elmoe leidt de natuurkrachten,

bewerkt de gunst der goden en den zegen des hemels. Zij geeft den zegen der vruchtbaarheid, des rijkdoms en der hoogheid, zij geeft het zoete genot der bittere wraak, zij doet het voorwerp der wraak krommen als een worm in het stof, lijden aan onuitsprekelijke smarten, sterven aan vreeselijke pijnen, elmoe is de sleutel tot alle mogelijkheden, elmoe is het vermogen om te beschikken over al die duistere machten, die naar het geloof van den Inlander, den mensch omringen. De elmoe is geheel vastgegroeid aan en ingegroeid in het inlandsche volksleven, zij doet den Inlander lachen en beven, zij maakt hem gelukkig en rampzalig, zij verheft hem tot groote hoogte en smakt hem in den diepsten afgrond neer.

De man, die beweert een bepaalde elmoe te bezitten, noemt men een doekoen. Zulk een man kan er zeker van zijn, dat zijn naam in korten tijd heinde en ver is verbreid en dat de menschen van alle kanten zullen samenstroomen om die elmoe tegen een behoorlijke vergoeding van hem te leeren. Hoe meer de elmoe belooft, des te hooger prijs zal de doekoen ook kunnen bedingen.

Zoo heeft men op Java meerdere elmoes om rijk te worden. Wanneer nu iemand door één van die elmoes aardische schatten machtig wil worden, dan moet hij naar den doekoen gaan, die zulk een elmoe bezit om van hem de rapals te leeren, d.w.z. om van hem te leeren, wat hij doen en laten moet om de zegeningen van zulk een elmoe machtig te worden. Onder die voorschriften zijn er vaak van de allerzonderlingste soort.

Één van die elmoes om rijk te worden, heet de „elmoe ngopet”. De doekoen, die deze elmoe bezit, eischt van zijn leerlingen, dat zij afstand zullen doen van een eerlijke en gewone begrafenis. Zij moeten vooruit maatregelen nemen, dat zij in het geheel niet begraven zullen worden. Wanneer zij sterven dan moet hun lijk worden vastgebonden aan de dij van een buffel, tusschen het lijk en den buffel moet een kris en een bankbiljet van f 25 worden gebonden en dan moet één en ander in de rivier worden geworpen om door deze naar zee te worden weggevoerd. Wordt nu zoo iemand toch begraven dan zal God toch wel aan zijn loon komen, want dan zal Hij het net zoo lang laten regenen, totdat geheel het graf met den doode is weggespoeld. Wanneer het nu in den drogen tijd ongewoon veel regent, dan meent de Soendanees, dat er weer iemand begraven is, die bedoelde elmoe had en dat God nu bezig is dat graf te verwoesten.

Een andere elmoe om rijk te worden, heet de „elmoe ipri”. Zal men van deze elmoe hulp mogen verwachten, dan moet men op maandag- en donderdagavond met zijn vrouw spiernaakt drie malen rondom zijn huis loopen. Men krijgt dan bezoek van een groote slang, die een goud ei in de voorgalerij legt. Wanneer men dit ei vindt, mag men het verkoopen en dan is men een vermogend man. Vindt men dat ei echter niet, dan blijkt daaruit, dat er iets ontbroken heeft aan het volbrengen van de rapals.

Weer een andere elmoe om rijk te worden verbiedt het gebruik van vork en lepel en het zich wasschen.

En het Soendaneesche volk, dat zoo gaarne rijk wil worden zonder er hard voor te moeten werken, loopt al die doekoens na, volbrengt de alledwaaste dingen en blijft arm als de mieren.

Doch niet alleen de elmoes om rijk te worden vinden veel aftrek bij het Soendaneesche volk, maar ook allerlei andere.

Zoo heeft men een elmoe om liefde op te wekken bij het andere geslacht. De jonge man, die zijn oog heeft laten vallen op een mooi meisje, dat hij begeert, gaat naar den doekoen en laat hem een djampe (tooverformule) blazen. In dat geval rekent hij vast op een wondersucces bij zijn aanzoek.

Omgekeerd, wanneer een meisje een man begeert, gaat zij ook tot den doekoen en verzoekt hem om hulp. Later zullen wij wel zien, waarin deze hulp bestaat en waarom het succes vaak zoo opvallend is.

Is het een getrouwde man of vrouw, die begeerd wordt, dan moet de doekoen eerst zorgen, dat het bestaande huwelijk wordt ontbonden en eerst daarna kan hij het begeerde huwelijk tot stand brengen.

Ook heeft men een elmoe om zich onzichtbaar te maken, wanneer men b.v. ergens wil gaan stelen of door de politie wordt gezocht, een elmoe om onkwetsbaar te worden ook al liep men tegen een haag van kogels en speren in, een elmoe tegen de pokken en tegen allerlei andere besmettelijke ziekten, een elmoe om een goeden dag te zoeken voor een huwelijk, reis of andere onderneming, ja, daar is wel geen terrein

des levens, waarvoor men geen bepaalde elmoes heeft. De doekoen is de beheerscher van het leven van den Soendanees. Wat hij zegt wordt onvoorwaardelijk geloofd, wat hij gebiedt wordt zeker gedaan.

Zoo viel het op, dat in het laatst van September 1916 opeens opmerkelijk veel vrouwen naar het pandjeshuis kwamen om daar haar voetringen te beleenen. Het Inlandsch bestuur, dat gewaarschuwd werd, toog er terstond op uit om te onderzoeken, wat toch wel de oorzaak van dit ongewone verschijnsel mocht zijn en het kwam al spoedig tot de ontdekking, dat een beroemd doekoen had bekend gemaakt, dat „Nji loro kidoel” de geest van het Zuiderstrand voornemens was een feest te geven, waarvoor hij de hulp van vele vrouwen noodig had. Hij zou een keuze doen onder de vrouwen, die voetringen aanhadden. De uitverkorenen zouden dan op een bepaalden morgen vermist zijn of dood op haar bed gevonden worden en zoo naar de geestenwereld verhuizen. Nu was het verlangen naar dat groote feest bij de inlandsche vrouwen blijkbaar niet zoo heel erg groot en daarom ontdeden zij zich van haar voetringen en brachten die naar het pandjeshuis (lomberd).

De doekoen had het gezegd en dat was voor die vrouwen genoeg om zich van haar liefste sieraad te ontdoen.

Welnu, Pa Sanoesi meende, dat God hem geroepen had om dit getal doekoens nog met één te vermeerderen en op te treden met een elmoe om krankzinnigen te genezen. Daarom ging hij tot zijn patroon en vroeg

om ontslag, doch hij zorgde er wel voor niet de ware reden te noemen. Dat die patroon door het plotselinge heengaan van dezen begaafden mandoer in groote verlegenheid kwam, liet Pa Sanoesi volkomen koud. Hij vroeg ook eigenlijk geen ontslag, doch hij nam het eenvoudig en keerde toen naar Soeka-angin terug. Hij verliet alzoo het afwisselende pad van een hotel-mandoer en zette den voet op het glibberige pad van den doekoen of wonderdokter.

HOOFDSTUK III.

Een schitterend begin.

Geheel onverwachts kwam Pa Sanoesi opeens te Soeka-angin bij zijn vrouw en zoon terug en vertelde, dat hij niet langer voor hotelmandoer wilde spelen, ook al wist hij nog niet, wat hij verder zou gaan beginnen. Zulke zonderlinge invallen hebben de inlanders wel meer en daarom verbaasde dit bericht zijn vrouw niet al te zeer. Zij dacht, dat haar man onaangenaamheden had gehad in zijn betrekking en dat hij toen maar weggelopen was. Maar, ook al had het haar nog zoo verbaasd, dan zou zij het toch niet hebben gewaagd om dit te doen blijken, want zulk een verbazing over het doen en laten van haar heer gemaal kon voor dezen wel eens een reden wezen om haar naar haar ouders terug te zenden als ongeschikt om verder zijn huisvrouw te zijn. Zij zweeg dus maar en wachtte op de dingen, die komen zouden. Een Soendaneesche vrouw moet leeren zwijgen en verdragen.

Niet lang daarna kreeg Pa Sanoesi bezoek van een familielid uit de dessa Telaga Sarie, een goed uur van

Soeka-angin verwijderd, Een matje werd op den grond uitgespreid en daarop namen gastheer en gast plaats met de beenen kruiselings onder het lichaam, de gastvrouw zorgde spoedig voor een kopje thee en een koekje, terwijl de gastheer voor strootjes zorgde.

Toen begon het gesprek. Er waren natuurlijk van allerlei nieuwtjes, want een Soendanees is als een Athener, die slechts ergens komt om wat nieuws te hooren en te zeggen. Pa zus had een sawah gekocht, Pa zoo had een besnijdenisfeest gegeven en daarvoor een dalang met zijn wajang uit Oost-Java laten komen, Pa die had zijn dochter uitgehuwlijkt aan den zoon van den schrijver van den controleur en zoo ritsten zich de nieuwtjes aaneen tot een lange reeks vol rijke afwisseling.

Onder al die nieuwtjes was er echter één, dat op Pa Sanoesi een bijzonder diepen indruk maakte. Een vrouw uit Telaga Sarie was door haar man verstooten en toen plotseling krankzinnig geworden en nu slenterde zij dag aan dag in de dessa rond en vroeg nu eens hier en dan weer daar om een hapje rijst, hetgeen haar natuurlijk overal gegeven werd. Niemand twijfelde er natuurlijk aan of die vrouw was betooverd en men noemde ook reeds den naam van een toovenaar, die hiervan werd verdacht. Doch wat baatte het al of men wist, wie de bewerker van dit onheil was. De vrouw was krankzinnig en zou het ook wel blijven, totdat Allah, Die barmhartig is, haar zou wegnemen uit dit leven.

Dat dit bericht Pa Sanoesi zoo bijzonder trof kwam

niet enkel voort uit medelijden met die arme, betooverde vrouw of omdat zoo iets zoo zeldzaam voorkwam, want dergelijke gevallen komen onder de Scendaneezen zelfs heel vaak voor. In het hart van Pa Sanoesi was echter de vraag gerezen of deze vrouw misschien niet een goed „voorwerp” was, waarop hij zijn pas verkregen elmoe eens kon beproeven. Eén moest toch de eerste zijn en waarom zou deze vrouw die niet wezen? Om echter zijn plan te kunnen volvoeren, moest hij zijn gast deelgenoot maken van het geheim zijner roeping, dat hij tot dusver nog geheel voor zich zelf had gehouden. Daartoe besloot hij dan ook. Fluisterend en geheimzinnig vertelde hij, wat hem op de bergen was geopenbaard en hoe hij tot tweemaal toe geroepen was om krankzinnigen te genezen. Zulk een elmoe als hij had, was nog nimmer aan iemand gegeven en de toekomst zou bewijzen, dat hij zich niet had vergist.

Met groote, verbaasde oogen zag de gast Pa Sanoesi aan. Daar kwam een groote ontroering, bewondering en angst over hem nu hij zich wist in tegenwoordigheid van een doekoen met zulk een elmoe. Wie had zulks ook ooit kunnen vermoeden. Allah was groot en Hij kon kiezen, wien Hij wilde en als Allah zijn neef gekozen had tot zulk een taak, dan zou ook hij Allah prijzen en zijn neef in alles helpen.

Pa Sanoesi verzocht hem echter om voorloopig in de dessa nog niets te vertellen van dit geheim. Eerst moest de proef op de som worden genomen en dan zouden de daden meer en beter spreken dan de

woorden konden doen. Hij moest dus naar zijn dessa terug keeren en des avonds, als het geheel donker was, met die vrouw naar Soeka-angin komen en daar zou dan de elmoe worden toegepast. Mislukte de proef dan was er immers nog niets verloren en gelukte zij, dan kon het groote geheim worden openbaar gemaakt, dat er een nieuwe doekoen was opgetreden met een elmoe, zoo krachtig, dat zelfs kankzinnigen er door konden genezen worden.

Zoo werd besloten en de neef keerde naar Telaga Sarie terug om aan zijn opdracht te voldoen. Ook hij stelde groot belang in het nieuws, dat hij zooeven had gehoord en het was hem lang niet onverschillig hoe die eerste proef zou uitvallen. Dat één van zijn familieleden zulk een roeping had gekregen, streelde zijn familietrots buitengewoon, dat hij de eerste was, aan wien het geheim was geopenbaard, streelde niet minder zijn eigendunk en dat hij straks de helper en heraut van zulk een grooten doekoen mocht worden, beloofde hem niet weinig eer en voordeel. De toekomst lachte hem dus van alle kanten vriendelijk tegen.

Des avond was het al vroeg donker en daar het juist nieuwe maan was, kon men ongestoord en ongezien zijn plannen volvoeren. Toen de vrouw dien dag weder door Telaga Sarie liep te bedelen, had Abdoelkarim haar tot zich geroepen, en haar goed onthaald. Hij had haar bij zich gehouden tot het geheel donker was en haar toen door allerlei mooie beloften medegelokt naar Soeka-angin, naar een vischvijver, waar de proef zou worden genomen.

Pa Sanoesi stond reeds op zijn post en wachtte met ongeduld en met een zeer verklaarbare spanning op zijn eerste patiente. Toen zij bij den vischvijver was aangekomen grepen Abdoelkarim en Pa Sanoesi haar beet en dompelde haar drie malen in het water onder met haar hoofd naar omlaag, ondanks haar krachtig protest en geweldig tegenweer. Na deze onderdompeling was de vrouw geheel versuft en kon gemakkelijk naar Pa Sanoesi's woning worden medegenomen. Daar werd zij op een rustbank gelegd en werden haar oogen ingedruppeld met een aftreksel van witte mieren, zooals de hadji aan Pa Sanoesi geboden had.

Of het nu kwam door de emotie, door de onderdompeling, door het indruppelen der oogen, door de elmoe of door de reactie op haar verzet van zooeven — in ieder geval viel de vrouw terstond in een diepen, rustigen slaap.

Hare beide bewakers verlieten haar geen oogenblik en zagen met reikhalzend verlangen naar haar ontwaken uit. Hoe zou dat ontwaken zijn? Zou de proef gelukken en Pa Sanoesi de verzekering krijgen, dat hij zich niet in zijn roeping had vergist? Of zou dat ontwaken hem tot de ontnuchterende ervaring brengen, dat alles slechts inbeelding was geweest?

Men zal gevoelen, dat de spanning, waarmede beide mannen naar het resultaat van hun eerste behandeling uitzagen, alleszins verklaarbaar en begrijpelijk was.

Niet, dat de roem van een doekoen uitsluitend afhangt van zichtbare resultaten, want ook zonder die kan hij zich wel naam maken en vertrouwen wekken,

wanneer hij maar eenige, invloedrijke vrienden heeft, die allerlei wonderlijks van hem vertellen, doch een schitterend resultaat aan het begin van zijn nieuwe loopbaan, mocht toch niet worden versmaad en daarom zagen beide mannen met zulk een spanning uit naar het resultaat van hun eerste proef.

Zij moesten echter lang wachten, alvorens zij zekerheid kregen, want de vrouw sliep den geheelen nacht rustig door.

Eerst den volgenden morgen deed zij haar oogen open en zag vragend rond in deze haar geheel vreemde omgeving. In haar groote vraagoogen lag echter niet meer dat wilde van den vorigen dag. Haar blik was aanmerkelijk kalmer geworden en dat vervulde beide mannen reeds aanstonds met goede hoop. Die hoop nam nog toe, toen men een gesprek met haar begon. Men vertelde haar, dat zij gisteren in het water was gevallen en door hen beiden was gered, dat zij een saroeng en baadje aanhad van Pa Sanoesi's vrouw, dat zij den geheelen nacht rustig had geslapen en dat zij straks weer naar Telaga Sarie kon terugkeeren. Men bood haar wat eten en drinken aan en deed haar toen allerlei vragen. De antwoorden, die zij gaf, waren zoo kalm en helder, dat men niet langer twijfelen mocht of de proef was schitterend geslaagd!

De vrouw was volkomen genezen en volkomen bij haar verstand.

Het was haar alsof zij uit een langen en bangen droom was ontwaakt. Zij had nog wel wat pijn in haar hoofd en gevoelde zich nog niet volkomen op

haar gemak in dit vreemde huis, in deze onbekende dessa en in de tegenwoordigheid van deze beide mannen, doch zij kon weer helder denken en weer goed antwoorden.

Dat was dus een schitterende overwinning. Het bewijs was nu geleverd, dat Pa Sanoesi zich niet bedrogen had met zijn gewichtige roeping en dat het geen inbeeling was geweest, wat hij op de bergen had gehoord en gezien. Dit eerste, schitterende resultaat ontroerde hem meer dan hij wilde doen blijken.

Hij had den vuurdoop tot doekoen ontvangen.

HOOFDSTUK IV.

De Propaganda.

Na het behalen van zulk een schitterend resultaat, behoefde het geheim van Pa Sanoesi's roeping ook niet langer verborgen te blijven, nu mocht en moest de reclame beginnen en kon de oud-hotelmandoor openlijk als doekoen optreden.

Een Inlander maakt echter op een geheel andere manier reclame dan de kinderen van het Westen. Vooral voor zulk een geheimzinnige zaak, die den hartader van het inlandsch leven trof, moest de propaganda ook echt inlandsch zijn en Pa Sanoesi en Abdoelkarim kenden hun omgeving te goed om zulks niet dadelijk te begrijpen.

De beste en meest doeltreffende reclame in de inlandsche maatschappij is juist de grootste geheimzinnigheid. Hoe geheimzinniger men de zaak aanpakte, des te meer opgang zou zij maken.

De doekoen zelve zou zich zooveel mogelijk aan de samenleving onttrekken en zich in een geheimzinnig duister van ongenaakbaarheid hullen en Abdoelkarim zou dan als een soort impressario optreden en

voor de „klanten” zorgen. Het geheim van Pa Sanoesi moest niet van de daken worden gepredikt, doch het moest den menschen heel bedekt en geheimzinnig in het oor gefluisterd worden. Pa Sanoesi moest niet tot de menschen gaan en zijn diensten aanbieden, doch hij moest zich laten opzoeken en overreden. Hij moest alleen zwichten voor een heel sterken aandrang. Hoe ongenaakbaarder hij was, des te meer zou men hem zoeken, hoe duurder hij met zijn elmoe was, des te meer opgang zou hij maken. Hoe minder de menschen hem zagen, des te meer zouden zij hem betalen.

Zoo werden de hoofdlijnen van de campagne, die nu zou volgen, uitgestippeld en kon Abdoelkarim openlijk als „heraut” van den nieuwen doekoen optreden.

De genezen vrouw werd naar Telaga Sari teruggebracht en nam voorloopig haar intrek in het huis van des doekoens heraut, totdat zich een nieuwe huwelijkscandidate zou opdoen. De aanwezigheid van deze vrouw was natuurlijk al reclame genoeg. Haar genezing wekte overal de grootste verbazing en telkens werd haar gevraagd, wat er toch wel met haar was gebeurd? Zij kon zich daarvan echter absoluut niets herinneren en dat maakte de zaak nog geheimzinniger. Zij wist slechts, dat zij wakker geworden was op de slaapbank in Pa Sanoesi's woning en dat zij toen weer helder denken kon, maar wie haar gezond gemaakt had en hoe dit geschied was, wist zij niet te vertellen.

Over dit geval werd natuurlijk overal gesproken. Alle andere nieuwtjes in de dessa zonken in het niet weg bij dit groote en wondere nieuws, dat een volslagen krankzinnige vrouw plotseling gezond geworden was in het huis van Pa Sanoesi te Soeka-angin. Men gevoelde natuurlijk dadelijk, dat hier een elmoe achter zat en dat zulk een machtig wonder slechts geschieden kon door middel van een krachtig toovenaar.

Nu was het de juiste tijd voor Abdoelkarim om met zijn propaganda te beginnen.

Onder den eisch van absoluut stilzwijgen werd het enkelen in het oor gefluisterd, dat Pa Sanoesi een elmoe had van wonderlijke kracht en dat deze eerste genezing nog maar kinderspel was, vergeleken bij hetgeen men verder nog van hem mocht verwachten. Pa Sanoesi wilde echter niet, dat dit bekend werd, hij had het hun alleen in het diepst geheim medegedeeld en hun streng verboden er met anderen over te spreken. Was het niet injammer, dat zulk een groot man niet meer openlijk optrad onder zijn volk? Wat zou het een weldaad voor de Soendaneezen zijn, wanneer deze man eens te bewegen zou zijn om zijn geheimzinnige, maar wondere tooverkrachten ook eens aan anderen te toonen. Hij, Abdoelkarim, zou tenminste niet rusten voordat deze groote man openlijk naar voren trad en ieder, die hulp van den nieuwen toovenaar wenschte, kon op zijn hulp rekenen.

Zulk een schijnbaar los daarheen geworpen woord heeft in de inlandsche maatschappij veel meer uitwerking dan de meest geraffineerde reclame in Amerika,

want de twee meest noodzakelijke dingen werden er duidelijk door bekend, nl. dat Pa Sanoesi een machtig toovenaar en dat Abdoelkarim zijn tusschenpersoon was.

Dit bericht ging dan ook als een loopend vuurtje door Telaga Sarie en door de dessa's ver in den omtrek. Geen couranten met schreeuwerige advertenties en geen aanplakbiljetten met lawaaierige opschriften waren er noodig om in korten tijd den naam van Pa Sanoesi op ieders lippen te brengen en het gewikste woord van den slimmen Abdoelkarim was daartoe genoeg.

De resultaten van deze reclame lieten dan ook niet lang op zich wachten, zij waren talrijk en schitterend.

Daar waren in de buurt van Telaga Sarie en Soekangin heel wat families, waarin krankzinnigen voorkwamen. Omdat deze ontzettende kwaal hoofdzakelijk werd toegeschreven aan den invloed van booze geesten, had men er meestal nooit aan gedacht voor hun zieken hulp te zoeken bij een geneesheer. Nu er hier echter iemand was, die getoond had macht over die booze geesten te bezitten en hen te kunnen uitwerpen, nu werd de zaak opeens geheel anders en nu kregen de families, waarin krankzinnigen voorkwamen, weer hoop op genezing.

Hier en daar werd dan ook een familieraad belegd om deze zaak te bespreken. Aan de waarheid der mededeelingen werd geen oogenblik getwijfeld, men had immers het bewijs voor zich in de genezing dier krankzinnige vrouw. De groote vraag was echter, hoe men tot den grooten doekoen zou doordringen en, wat men hem aanbieden zou.

Op de eerste vraag was het antwoord spoedig gegeven. Abdoelkarim was een neef van den grooten toovenaar, hij had ook die vrouw tot hem gebracht en hij had duidelijk genoeg laten merken, dat hij wel bereid was om als bemiddelaar op te treden. Van die bemiddeling zou men gaarne een dankbaar gebruik maken.

Meestal werd dan één van de oudste en slimste leden der familie aangewezen om tot Abdoelkarim te gaan en met hem verder te onderhandelen. Deze neef van den doekoen zou dan wel iets weten te noemen, waarmede men het hart van den grooten man zou kunnen vermurwen en als die prijs niet al te hoog was dan zou men dien gemeenschappelijk ook gaarne betalen.

Doch ook tot dien bemiddelaar kon men niet met ledige handen komen, ook de weg tot zijn hart moest eerst worden gebaad en dat kon alleen geschieden door een flink offer, dat gewoonlijk bestond in een paar vette kippen, een mand rijst, een tros pisang, eenige kokosnoten en wat eieren.

Na zulk een familieraad zag men den volgenden morgen dan doorgaans een baboe of een sjouwerman met één en ander naar het huis van Abdoelkarim gaan. Deze zag nauwelijks naar zulk een boodschapper om. Hij gebod hem het medegebrachte maar naar het achterhuis te brengen, waar één van zijn vrouwen het wel in ontvangst zou nemen.

Was de boodschapper echter heengegaan dan liet Abdoelkarim zich terdege inlichten omtrent den aard

en de handelswaarde van het gebrachte, want daarnaar regelde hij dan zijn ontvangst van den afgezant der familie.

Een paar uren later kwam deze dan gewoonlijk. Zijn bezoek was wel niet aangekondigd, doch werd blijkbaar wel verwacht. Met geen enkel woord werd echter over het geschenk gesproken en Abdoelkarim scheen de belangeloosheid in persoon. Gaarne betoonde hij zich tot de gevraagde vriendendienst bereid, doch men moest vooral niet gering denken over al de groote moeilijkheden, die overwonnen moesten worden. Het was toch geen kleinigheid om met zulk een ernstig verzoek tot den grooten toovenaar te gaan. Hij wist maar al te goed, dat deze zich niet zoo gemakkelijk liet overhalen om zijn elmoe aan te wenden. Hij wilde echter doen, wat hij kon, doch men moest goed begrijpen, dat men bij zulk een groot man niet met een klein offer kon aankomen. Met minder dan een geit kon men al niet toe, doch een geschenk in geld was misschien nog beter, want men kon toch eigenlijk ook niet met goed fatsoen met een geit aankomen bij zulk een groot man. Vier blanke rijksdaalders maakten eigenlijk nog meer indruk dan een geit. Had men soms geen contanten bij de hand, dan moest men hem de geit maar brengen en dan zou hij wel voor die vier rijksdaalders zorgen.

Was dit afgesproken en kon Abdoelkarim er op rekenen, dat hij voor vier rijksdaalders in het bezit kwam van een mooie, Bengaalsche geit, die wel twintig tot vijf en twintig gulden waard was, dan werd de

bezoeker meestal heengezonden, terwijl Abdoelkarim dan zou trachten toegang tot den grooten doekoen te verkrijgen.

Een paar dagen later kreeg de familie-vertegenwoordiger dan een boodschap, dat hij de geit maar brengen moest en dat Abdoelkarim dan wel met den patient naar Pa Sanoesi zou gaan. Deze had liever geen vreemdelingen bij zich.

Dan kwam de geit en de patient. De eerste werd naar den stal van Abdoelkarim en de tweede werd naar den vischvijver gebracht en daar ondergedompeld onder leiding van Pa Sanoesi, die daarna eigenhandig de oogen indruppelde. Was de patient dan genezen zoo bracht Abdoelkarim hem terstond naar zijn dessa terug, doch meestal bleven de patienten eerst eenigen tijd bij den toovenaar aan huis en keerden dan later terug.

Zoo ging het althans in den beginne, doch weldra kon Pa Sanoesi zijn impressario wel missen. De menschen konden wel zelf tot hem komen en dan kon het offer dat nu aan den bemiddelaar werd gebracht, wel bij het zijne worden gevoegd. Vele varkens maken de spoeling dun en vele slimme bemiddelaars roomden de melk van den doekoen. In het begin kon men zulke menschen moeilijk missen om naam te maken, doch nu zoovele genezenen den lof van den toovenaar verkondigden, had men de bemiddelaars niet meer noodig. Abdoelkarim had dus weldra uitgediend, maar toch had zijn „belanglooze" hulp hem reeds tot een gezeten landman gemaakt.

De resultaten van Pa Sanoesi's elmoe waren eenvoudig schitterend. Op die eerste vrouw, die zoo plotseling en volkomen genezen was, volgden er weldra meerderen, zoowel mannen als vrouwen en de eene genezing was al wonderbaarlijker dan de andere. Wel was het resultaat niet altijd zoo dadelijk te zien en gingen er soms dagen voorbij eer het verstand geheel was terugkeerd, wel moesten soms ook enkele patienten als ongeneeslijk worden teruggestuurd, doch algemeen was men van opinie, dat de Soendalanden nog nooit zulk een doekoen hadden gezien en dat deze elmoe de machtigste van alle was.

Naast de praktische propaganda hadden de schitterende resultaten Pa Sanoesi den weg gebaad tot een reusachtig succes.

HOOFDSTUK V.

De groote afzondering.

Reusachtig was de opgang, die Pa Sanoesi maakte. Waren het eerst slechts eenvoudige dessalieden, die tot hem kwamen om hulp, weldra kwamen ook de grooten der aarde tot hem en dat niet alleen uit de dessa's in de direkte omgeving van Soeka-angin, doch zelfs uit andere distrikten.

Toch kwamen er af en toe gevallen voor, waarin hij absoluut niet helpen kon en waarin hij de patiënten naar huis moest zenden even krank, als zij tot hem gekomen waren.

Nu was het voor een doekoen natuurlijk niet moeilijk om daarvoor een aannemenlijke verklaring te geven. Reeds bij zijn roeping was er immers gesproken van menschen, die zouden blijken ongeneeslijk te zijn en daarmede was hij reeds genoeg gedekt.

Er waren echter ook nog wel andere verklaringen te geven voor het falen van zijn hulp in enkele gevallen.

Zoo was het ook mogelijk, dat een andere doekoen, naijverig op Pa Sanoesi's roem en in het bezit van

een elmoe, die nog krachtiger was dan de zijne, hem in het geheim tegenwerkte en zorgde, dat het niet altijd tot een genezing kwam of die aanstonds weer te niet deed, wat Pa Sanoesi tot stand bracht. Pa Sanoesi wist, dat er meerdere doekoens waren met een elmoe om de menschen krankzinnig te maken en dat was natuurlijk heel wat gemakkelijker dan de krankzinnigen te genezen. Wanneer Pa Sanoesi den boozen geest uit iemand had uitgedreven dan kostte het een ander niet zoo heel veel moeite om hem aanstonds weer te doen terugkeeren tot den mensch, dien hij zooeven noodgedwongen verlaten had. Was dit het geval, dan kon niet worden ontkend, dat Pa Sanoesi, naast menige schitterende overwinning, toch ook vaak een nederlaag te boeken had.

Een tweede mogelijkheid was, dat er op sommige families of menschen een vloek lag, die niet kon of mocht worden opgeheven of weggenomen en dat bij zulke menschen de elmoe van Pa Sanoesi dan niet de gewenschte uitwerking had. Allah was rechtvaardig en vrijmachtig, wie kon zijn doen begrijpen en be-dillen?

Doch, daar was ook nog een derde mogelijkheid en die hield den doekoen meer bezig dan de beide andere samen. Het was natuurlijk veel gemakkelijker en aangenamer om iedere mislukking van zijn elmoe toe te schrijven aan oorzaken buiten hem, doch zoo diep was Pa Sanoesi nog niet gezonken, dat niet vaak de gedachte bij hem opkwam of de schuld ook soms bij hemzelven kon liggen. Hij had een machtige elmoe

ontvangen en was door God tot doekoen geroepen — dat stond bij hem vast, doch wat had hij tot dusver gedaan om zich die bijzondere roeping waardig te maken? Hij was van hotel-mandoer aanstonds maar als doekoen opgetreden, doch had hij daartoe wel het recht? Had hij niet eerst een tijd van voorbereiding noodig alvorens openlijk als doekoen te kunnen optreden? Hij leefde nu met zijn vrouw en in zijn gezin alsof hij nog altijd een gewoon „kind der wereld” was en dat kon weleens de oorzaak zijn, dat zijn elmoe niet haar volle kracht kon ontplooien. Hij had wel reeds roem genoeg om daarop nog jaren lang te kunnen teren, doch hij wilde een goed doekoen zijn en zijn elmoe tot volle krachtsontwikkeling brengen.

Die overpeinzingen hielden hem in den laatsten tijd voortdurend bezig en dat pleit voor hem, want daaruit blijkt, dat hij toen nog een „eerlijk” man was, voorzoover een doekoen ooit een eerlijk mensch wezen kan. Werd er in dit stadium van zijn leven bedrog door hem gepleegd, dan was dat toen nog uit zelfbedrog, want een opzettelijk bedrieger was hij toen nog niet.

Toch zal ook de eerezucht bij die overpeinzingen wel een grooten rol hebben gespeeld. De gedachte, dat een collega doekoen hem soms de resultaten van zijn arbeid ontrukte en ontrukken kon, moet zijn eerezucht niet weinig geprikkeld hebben, dat was hem een „doorn in het vleesch”.

Nu is er in iedere menschenziel vaak een aller-

zonderlingste dooreenmenging van de meest heilige en de meest onheilige motieven, die tot de één of andere daad dringen en daarom zal het ook wel niemand verwonderen, dat ook bij dezen jongen man uit het Soendaneesche volk niet alleen heilige, doch ook onheilige motieven zijn doen en laten bestuurden en de eerlijkhied eischt, dat op beide gewezen wordt. Uit hetgeen iemand later werd mag niet altijd worden afgeleid, wat hij vroeger was. Bovendien is het analyseeren van den geestestoestand van zulk een merkwaardig man uit het Oosten voor een zoon der westerstranden uiterst moeilijk, zooal niet absoluut onmogelijk.

Wij laten dan ook liever in het midden welke motieven Pa Sanoesi brachten tot het gewichtige besluit om zich geruimen tijd uit het gewone leven terug te trekken om op één van de bergtoppen rondom Soekangin zich in de eenzaamheid voor te bereiden voor zijn levenstaak.

Dat was voorzeker een besluit van de allergrootste beteekenis. Evenals iedere Soendanees, was ook Pa Sanoesi zeer gehecht aan het gezellige leven in eigen dessa en huiselijken kring. Bovendien had hij reeds roem genoeg behaald om daarop zijn geheele leven te kunnen teren en een zeer royaal levensbestaan te hebben. En ten slotte wist hij wel wat hij opgaf, doch niet wat hij terug zou krijgen na zijn tijd van stille afzondering.

Toch zwichtte hij niet voor de grootheid van deze bezwaren. Nu hij meende, dat dit offer van hem werd

geëischt, was hij ook gewillig om het te brengen en zoo overredend konden zijn vrienden niet pleiten, dat zij hem van dit voornemen konden afbrengen.

Vele maatregelen behoefde hij niet te nemen en ook het inpakken van zijn bagage eischte niet veel tijd. Zijn vrouw werd met haar kind naar haar ouders gezonden en daar moest maar voor dit tweetal worden gezorgd.

Toen verdween Pa Sanoesi plotseling en geheimzinnig, zonder van iemand afscheid te nemen en zonder aan iemand te vertellen, waarheen hij ging. Of hij zulks deed uit bescheidenheid mag worden betwijfeld, want bescheidenheid was niet bepaald één zijner deugden. Veeleer moet dit geheimzinnige verdwijnen worden beschouwd als een soort reclame voor de toekomst.

Door geen sterveling vergezeld, trok hij op zekeren dag Soeka-angin uit, het gebergte in.

Daar moet op dat oogenblik heel wat in zijn ziel zijn omgegaan. Hij ging heen om alleen te wezen, hij ging naar die eenzaamheid niet om zichzelf te vinden, doch om zich veeleer geheel kwijt te raken, maar hij wist zelf nog niet, wat die eenzaamheid hem brengen of van hem eischen zou. Hij wist zelfs niet eens wat hij er zocht. Hij voldeed eenvoudig aan een innerlijken aandrang en, al wist hij, dat vele doekoens vóór hem reeds hetzelfde hadden gedaan, toch wist hij niet, wat die eenzame boetedoeningen op den top van een berg hun innerlijk ontnomen of gebracht hadden, want daarover bewaarden allen het diepste stilzwijgen.

Wel wist hij met onomstootbare zekerheid, dat zijn volk met veel meer eerbied tot hem zou opzien, wanneer hij straks, na dezen tijd van boetedoeningen, weer tot het gewone leven zou terugkeeren en dat hem dit het zoeken van aardisch gewin veel gemakkelijker zou maken, doch of die afzondering hem ook innerlijk winst zou brengen, wist hij absoluut niet. Zoo ooit iemand een duistere toekomst tegemoet ging, dan was het zeker onze Pa Sanoesi, terwijl hij Soekangin steeds meer achter zich liet en het al steiler wordende bergpad beklom.

Hij moest een groot, somber oerwoud door, waar de ontzettende stilte en de kille lucht, die er heerschte, hem reeds een huivering door de leden deed gaan. Hoe verder hij op zijn weg vorderde, des te minder weelderig werd de plantengroei. De groote reuzenboomen door allerlei slingerplanten tot een groot bosch samengebonden, gingen langzaam in kleinere en ijlere boomgroepen over en toen hij op een hoogte van 5000 voet was gekomen, waren het slechts heesters, die hem omringden.

Eindelijk had hij de laatste dessa bereikt en daarmee de grens van de bewoonde wereld. Het was eigenlijk geen dessa meer, doch het waren eenige huisjes van arme menschen, die zoo hoog op de bergen slechts een zeer schraal levensonderhoud konden vinden.

In één dier huisjes woonde een vroom Moham-medaan, die weinig aan aardische goederen dacht en er dus ook niet ijverig naar zocht, doch die slechts leefde om door het vergaderen van allerlei

goede werken zich op de eeuwigheid voor te bereiden.

Tot hem begaf Pa Sanoesi zich en deelde hem in een vertrouwelijk gesprek mede, wat zijn voornemen was, terwijl hij hem tevens om hulp vroeg.

Pa Naän (want zoo heette die vrome mohammedaan) zag met grooten eerbied tot zijn bezoeker op. Nooit kreeg hij schooner kans om een goed werk te doen dan heden en hij dankte daarvoor in stilte den hemel, terwijl hij het zich tot een eer rekende om het weinige dat hij had, ter beschikking van dezen boetedoener te stellen.

Nog geen paal (20 minuten loopens) van zijn huis was een breede en diepe rotskloof met de opening naar het Zuiden en dus beschut tegen de vaak hevige winden, die daar konden waaien. Dat was een uitnemende plaats voor stille afzondering. Daarheen zou Pa Naän den heiligen doekoen vergezellen en dan zou hij hem onderweg tevens de bron wijzen, waaruit deze voortdurend zou kunnen drinken. Gaarne was Pa Naän bereid om te zorgen, dat er iederen morgen met zonsopgang wat gekookte rijst met zout bij die bron werd neergelegd en verder alles te doen, waarmede hij den heilige dienen kon.

Dit aanbod werd door Pa Sanoesi met groote dankbaarheid aangenomen en de belofte werd afgelegd dat deze hem voortdurend in den gebede zou gedenken.

Pa Sanoesi vroeg ook nog om eenig gereedschap, een bijl, een kapmes en een spade en ook dit verzoek werd gaarne ingewilligd.

Toen deden beiden hun middaggebed, verlieten

toen zwijgend de woning en beklommen den bergtop tot aan bedoelde grot. Pa Naän droeg het gereedschap en Pa Sanoesi zijn weinige kleeën, die in een deken gewikkeld waren. Bij de bron werd de plaats aangewezen, waar voortaan de rijst zou worden neergelegd.

Bij de grot aangekomen legde de oude man het gereedschap neer, maakte een diepe en eerbiedige buiging en keerde langzaam naar zijn woning terug, den nog jongen man eenzaam in dit onherbergzame oord achterlatende.

Wie zal beschrijven hoe het Pa Sanoesi te moede moet zijn geweest, toen hij voor het eerst alleen was in die woeste eenzame plaats? Daar moet een geweldige, innerlijke strijd zijn gestreden, zooals de Engelen slechts zelden zagen, daar moet een offer zijn gebracht zoo groot, dat geen offers in Israel daartegen op wogen, want daar bracht men slechts een dier ten offer, hier stond een man gereed zichzelf te offeren. Al het persoonlijke, dat in Pa Sanoesi was, moest hier ten offer worden gebracht, hij moest hier ophouden een zelfstandig denkend individu te zijn. Ook al kunnen wij het doel, waarmee dit offer gebracht werd, volstrekt niet toejuichen, wel moet men hulde brengen aan den moed en de bereidwilligheid, waarmee het gebracht werd.

Om zich wat aan de eenzaamheid te gewennen, begon Pa Sanoesi zich onledig te houden met allerlei bezigheden, waarmee hij zijn nieuw en ongeriefelijk verblijf wat bewoonbaarder kon maken, en daarbij kwamen de handigheden van den ex-hotel-mandoer hem wonderlijk goed te pas.

Met zijn bijl hakte hij eenige grootere boomtakken af en plantte die voor den ingang van de grot. Toen werden groote en dikke bladeren verzameld en aan lianen geregen om als een gordijn voor den ingang der grot te worden opgehangen, terwijl van het overschot een bed in de grot werd gespreid. De deken, waarin zijn kleeren waren gebonden, werd voor den dag gehaald en op het bed van boombladeren uitgespreid. Een groote steen diende tot zitplaats en eenige takken over een paar andere steenen neergelegd, dienden tot bergplaats voor kleeren en mondvoorraad.

Toen één en ander gereed was, daalde de avond en bedekte de duisternis dit sombere oord, waarin een menschenziel zou geofferd worden. Toen vleide Pa Sanoesi zich voor het eerst in zijn nieuw verblijf op zijn harde legerstede neer.

Den volgenden morgen stond Pa Sanoesi reeds vroeg op en, hoewel het nog geweldig koud was, ging hij toch naar de bron om zich te baden, het beloofde voedsel te gaan halen en zich van drinkwater voor den komenden dag te voorzien.

Veel later kon hij ook al niet gaan, want straks zouden de vrouwen uit de dessa komen om hier te baden en haar kleeren te wasschen en Pa Sanoesi wilde zijn zielsrust niet noodeloos verstoren. Hij zou toch reeds genoeg tegen zichzelf te strijden hebben, alvorens hij zich geheel aan dit nieuwe leven zou hebben aangepast.

Hoe vroeg hij echter aan de bron was, Pa Naän was hem daar reeds voorgeweest en had het beloofde

voedsel, gewikkeld in een pisangblad, reeds op de afgesproken plaats neergezet en dat heeft deze trouwe ziel drie jaren lang volgehouden, zonder ook maar één enkele maal over te slaan of te laat te komen. Daar, bij de bron verrichtte hij zijn morgengebed en dan bracht hij als morgenoffer den maaltijd voor den heiligen man mede.

Na gebaad te hebben keerde Pa Sanoesi naar zijn verblijf terug met het voedsel van Pa Naän en een bamboekoker met helder, frisch bronwater. Na zijn ontbijt genuttigd te hebben, bestaande uit rijst met zout en water, ging hij er eens op uit om den omtrek van zijn nieuwe woning te verkennen. Even voorbij zijn grot was een bergtop, vanwaar hij een wonder-schoon uitzicht had op de vlakte.

Ginds, in het Noord-Westen moest Soeka-angin liggen, doch het was zoo geheel in het groen van bamboestoelen en klapperboomen verscholen dat geen enkel dak zichtbaar was. Alleen de vischvijver, waarin hij zijn eerste wonder had verricht, scheen als een zilveren plek tusschen het groen door. Vlak in het Noorden lag het plaatsje, waar hij vroeger jaren lang hotel-mandoer was geweest. Even Westelijker zag hij de witte gebouwen van een groote theefabriek, waarheen hij vroeger zoo vaak met de gasten van het hotel was geweest, en vlak in het Zuiden zag hij de groote en majestueuze zee, die haar golven witspattend brak tegen de rotsen van het Zuiderstrand.

In zijn directe omgeving was er weinig bijzonders te bespeuren. Hoog opgaand geboomte was hier niet

meer te zien. Het waren slechts kleine boompjes en heesters, die hier groeiden en hier en daar zag hij zelfs niets anders dan groote, kale, bruingele vlakten, waarop elke plantengroei verdwenen was. Ongeveer duizend voet onder hem lag de groote krater, waaruit dag en nacht een dikke, witte zwaveldamp opsteeg.

Ook het gedierte was op deze hoogte uiterst schaarsch. Werden op lagere toppen nog wel eens tijgers gezien, hier behoefde hij daarvoor niet te vreezen. Ook de wilde zwijnen dwaalden zelden zoover af. Slechts een enkel, klein vogeltje fladderde hier rond en daarom was de stilte, die daar heerschte, bijna tastbaar.

De jonge man, zoo pas uit het drukke en gezellige leven gekomen, had uiterst veel zielskracht noodig om zich, vooral in het begin, aan deze doodsche stilte te gewennen. Had hij nog maar geregeld en volop werk gehad, dan zou hij daarin nog een heerlijke afleiding hebben kunnen vinden, doch wat en voor wien zou hij hier werken? Hij had deze eenzaamheid immers niet gezocht om er te arbeiden, doch om er bearbeid te worden, ook al wist hij niet hoe en door wien.

Weldra zou hij dat echter leeren verstaan. In zijn eenzame uren van stille overpeinzing kwam er over hem een wondere macht, die hem scheen te willen neerdrukken en verpletteren. Hij meende eerst, dat dit de macht der eenzaamheid was en daarom verzette hij er zich dan ook tegen met alle kracht, doch hoe

meer hij streed, des te meer gevoelde hij die macht over hem komen en het was hem alsof er telkens een stukje van zijn persoonlijkheid door dien strijd verdween.

Toen erkende hij voor zichzelf, dat het de macht Gods was, die over hem gekomen was en dat God bij hem begonnen was aan zijn groote voorbereiding.

En nu ging hij na of hij ook bemerken kon, wat die hoogere macht van hem wilde. Hij ontdekte langzamerhand, dat hij onrustiger werd naarmate hij feller tegen die macht streed en dat het rustiger werd, als hij zijn tegenstand opgaf. Daardoor kwam hij tot de overtuiging, dat zijn overwinning zou liggen in zelfvernietiging. Hij moest ophouden een ikheid te wezen, een eigen meening, eigen gevoelens, wenschen en begeerten te hebben. Zijn individualiteit en elke uiting daarvan, bracht aanstonds strijd en iedere overwinning op het eigen ik bracht een gevoel van rust en vrede. Zelfvernietiging werd dus zelfoverwinning. Door innerlijke contemplatie trachtte hij dan ook geheel op te gaan in die macht, die over hem gekomen was en hoe meer hem dat gelukte des te meer hield hij op een persoonlijkheid te zijn. Zoo werd hij een Boedhist niet uit kracht van opvoeding en onderwijs, maar door eigen levenservaring.

Dit zieleproces had drie jaren noodig om tot volkomen rijpheid te komen. Eerst na dien tijd was Pa Sanoesi zoover gevorderd, dat hij voor zichzelf niet meer bestond, dat hij geheel in die hoogere macht was opgegaan. Toen echter was de strijd voorbij en

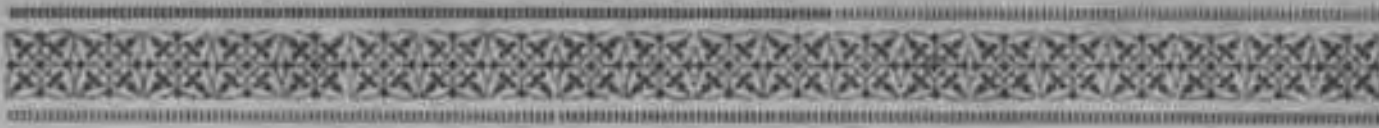
had hij volkomen rust gevonden. Natuurlijk, want wie ophoudt te bestaan, houdt ook op te lijden.

Doch toen was ook het doel van zijn afzondering bereikt en kon hij weer tot de gewone menschenwereld terugkeeren.

Op zekeren morgen, toen Pa Naän weer heenging om zijn morgengebed te doen en het voedsel voor den heiligen man bij de bron neer te leggen, zag hij tot zijn onuitsprekelijke verbazing deze zelf bij de bron zitten. Zoo diep mogelijk bukte hij voor hem neer en groette hem met een onderdanigheid als ware Pa Sanoesi een zoon der goden.

Nu vertelde Pa Sanoesi hem, dat zijn boetedoeningen waren afgelopen en dat hij nu weer naar Soeka-angin wilde terugkeeren. Hij dankte hem hartelijk voor zijn trouwe en belangelooze hulp, waarvoor God hem wel zou beloonen, en nam toen een kort, doch zeer hartelijk afscheid.

Daarna daalde hij van den berg af, nageoogd door den ouden man, die innerlijk diep geroerd was, dat God hem had waardig gekeurd deze liefdedienst aan zulk een heilige te bewijzen.

HOOFDSTUK VI.

Een man van beteekenis.

De terugkomst van Pa Sanoesi bracht een geweldige opschudding in Soeka-angin. In slechts enkele dagen was het tot heinde en ver in het rond bekend, dat de beroemde doekoen met zijn wondere elmoe van de bergen was teruggekeerd. Ieder zocht nu gelegenheid om den heiligen man te zien en te begroeten en men beijverde zich om het zeerst met allerlei geschenken om hem een hartelijk welkom toe te roepen.

Heel gemakkelijk ging het echter niet om tot den heiligen doekoen door te dringen, want deze hield zich zeer geheimzinnig in zijn woning terug en stond slechts aan weinigen toe hem te spreken. Hij wist maar al te goed, dat er voor den Inlander een groote aantrekkingskracht ligt in groote geheimzinnigheid. Wat hij tijdens zijn afzondering op de bergen ook mocht hebben verloren, zijn gewiksten scharrelgeest dan toch zeker niet en welke motieven hem ook naar de bergen mochten hebben gedreven en nu weer naar Soeka-angin hadden doen terugkeeren, zijn eerezucht en hebzucht dreven hem er nu toe om toch

vooral voordeel te trekken uit zijn bevoorrechte positie. Door zijn langdurige afzondering had hij zich in de oogen van zijn landsgenooten een hooge eereplaats verworven en bij taktvol optreden zouden hem in de toekomst nog wel meerdere lauweren wachten, maar dan moest hij zich ook niet te vrij onder de menschen bewegen. Hoe minder hij zich liet zien, hoe moeilijker hij het den menschen maakte om tot hem door te dringen en hoe donkerder het kamertje was, waarin hij de weinigen, die bij hem kwamen, ontving, des te beter zou dit voor zijn reputatie zijn.

✓ Natuurlijk hield de groote vraag hem voortdurend bezig, hoe het nu met zijn elmoe zou zijn gesteld. Zou zij nu werkelijk blijken in kracht te hebben gewonnen, nu hij zich zoo geheel had overgegeven aan die wondere macht, die over hem gekomen was? Zouden andere tovenaars nu nog in staat zijn om te vernietigen, wat hij tot stand bracht of om de werking van zijn elmoe tegen te houden? Zouden er voor hem nu nog ongeneeslijken zijn?

Dat waren vragen, die hem voortdurend bezig hielden en hem met verklaarbaar verlangen naar nieuwe patiënten deden uitzien.

Gelukkig werd zijn ongeduld niet op al te zware proef gesteld, want nauwelijks was het bericht van zijn terugkomst bekend of er kwamen van alle zijden verzoeken tot hem om zijn elmoe aan te wenden tot heil van bepaalde patiënten. Natuurlijk was *de prijs voor zijn hulp nu veel hooger dan vroeger. Wel had hij geen vast tarief voor zijn „behandelingen”, wel zag hij

heel goed zijn menschen aan en wist hij kostelijk te geven en te nemen al naar gelang van de maatschappelijke positie zijner patiënten of hun familie, doch voor zoo'n koopje als vroeger deed hij het nu niet meer.

Dat gevoelden de Inlanders trouwens zelf wel en zij waren dan ook volstrekt niet karig. Een Inlander weet uitnemend te waardeeren en weet heel goed, wat iemand toekomt, vooral als het zulk een heilige betreft.

Nadat hun families eerst door flinke offers in natura of geld den weg tot den toovenaar hadden gebaand, kwamen weldra de patiënten weer aan en kon Pa Sanoesi beginnen met het onderdompelen en het indruppelen der oogen.

De resultaten waren in één woord overweldigend en overtroffen verre die van vroeger. Slechts hoogst, hoogst zelden behoefde hij nu iemand als ongeneeslijk terug te zenden, bijna alle patiënten gingen na korten tijd volkomen hersteld weer naar hun dessa terug en verkondigden dan overal den roem van dezen merkwaardigen man. Dat bracht hem dan weer nieuwe patiënten en zodoende werd het genezen van krankzinnigen weldra schier een dagtaak.

Voor heel vermogende Inlanders was hij ook aan huis te ontbieden, maar dan moest het offer ook buitengewoon groot zijn, want voor kleinigheden verliet hij de gehefmzinnigheid van zijn woning niet.

De roem van Pa Sanoesi drong zelfs tot Midden-Java door en meermalen kreeg hij een uitnoodiging om

daarheen te komen en zijn machtige elmoe aan te wenden. Een van de hoogstgeplaatste Inlandsche ambtenaren van Midden-Java werd door hem genezen en dat deed zijn roem en aanzien zeer stijgen.

En met zijn roem steeg ook zijn vermogen. Hij begon zijn geld in huizen te beleggen en kocht sawah bij sawah, die hij dan door anderen bewerken liet tegen de helft van de opbrengst — en zoo werd hij weldra een vermogend man. Een groot deel van Soekangin kwam in zijn bezit en de ex-hotelmandoor kon nu leven als een prins.

Pa Sanoesi was toen een man van de allergrootste beteekenis. Zijn woord was bijna een wet, zijn glimlach werd als een weldaad beschouwd, maar het fronsen van zijn voorhoofd deed menigeen ook sidderen en beven. Men had groote eerbied voor hem om hetgeen hij deed en angst om hetgeen men meende, dat hij doen kon en die eerbied, gemengd met angst brachten heel de Inlandsche maatschappij aan zijn voeten.

En nu weet een Inlander in de waardeering van zulke menschen moeilijk maat te houden. Pa Sanoesi had zijn roem te danken aan het feit, dat hij krankzinnigen kon genezen, doch nu meende het Inlandsche volk ook, dat hij alles kon en het ging ook tot hem om raad in allerlei andere moeilijkheden.

Zou hij, die zulk een machtige elmoe had, ook geen raad weten in de vele, vaak netelige politiezaken, die dikwijls voorkomen in het leven van den Soendanees? Ongetwijfeld moest hij kunnen helpen — zoo meende

men — en daarom ging men tot hem en men kwam natuurlijk ook nu weer niet met ledige handen.

En Pa Sanoesi gaf raad. Hij was een geslepen kerel en had vaak een goede kijk op menschen en zaken. Hij kende zijn volkje door en door en daarom kwam hij vaak veel eer en veel meer achter de waarheid dan de gladste president van den landraad.

Kwam nu een aanklager tot hem, dan lichtte Pa Sanoesi hem in, hoe hij zijn aanklacht moest inrichten, wat hij zeggen en wat hij zwijgen moest, waar hij moest toegeven en waar hij op zijn stuk moest blijven staan.

Was het een aangeklaagde, die om hulp kwam dan had Pa Sanoesi al spoedig het zwakke punt in de aanklacht ontdekt en gevoeld, waar de nadruk op moest gelegd worden. Hij gaf dan zijn „cliënt” instructies, wat hij onthouden en wat hij vergeten moest, waar hij antwoorden en waar hij zwijgen moest, wat hij wel en wat hij niet moest hebben gezien.

Ook gebeurde het wel, dat zoowel de aanklager als de aangeklaagde tot hem kwam en dan was het zaak om het niet tot een rechtsgeding te laten komen, doch beide partijen zoo lang mogelijk tegen elkander uit te spelen en van beiden te halen, wat er van te halen was en als beide kippen dan zoo kaal waren geplukt, dat er geen veertje meer op te bekennen was, dan werden zij met elkaar verzoend, en dat gebeurde dan weer zoo handig, dat beiden meenden het gewonnen te hebben. In waarheid had echter niemand iets gewonnen dan de toovenaar.

Niet alleen met rechtszaken, doch ook met velerlei andere dingen kwam men tot hem om raad.

Men wilde b. v. zijn dochter uithuwelijken en nu wilde men gaarne weten, wanneer dat geschieden moest en of het een gelukkig huwelijk zou worden. Daar had men een doekoen voor noodig en er was immers geen beroemder toovenaar dan Pa Sanoesi, ook al was hij dan ook nog al duur. Of nu deze toovenaar de „elmoe metangan” had, onderzocht men niet eens, omdat men meende, dat hij alles kon.

En Pa Sanoesi was niet zoo dwaas om de menschen, als zij goed betaalden, heen te zenden. Hij vroeg den naam van bruid en bruidegom, zette die twee namen in cijfers om, telde die op en berekende daaruit een geschikten dag voor het huwelijk.

Dan begon het onderzoek naar het al of niet gelukkig zijn van het huwelijk. Weer werden de namen van bruid en bruidegom in cijfers omgezet. Iedere letter in het Soendaneesch heeft een bepaalde waarde. De *p* en de *ng* zijn 1, de *b* is 2, de *n*, *tj*, *r*, *k*, *t*, *s*, *dj* en *nj* zijn 3, de *d*, *l*, *g* zijn 4, de *h*, *m* zijn 5, de *w* is 6, en de *j* is 9. Zoo vertegenwoordigen de letters van beide namen dus een zekere waarde.

Zijn die cijfers nu bij elkaar opgeteld dan worden ze afgeteld op zeven Javaansche woorden, die elk een bepaalde toestand in het huwelijk vertegenwoordigen. Was dan het laatste woord b. v. Bale-Bandoeng dan heette het van Pa Sanoesi's lippen als een orakel, waaraan niet te twijfelen was: „De aard van het huwelijk zal zoo zijn, dat men door de grooten der

aarde op prijs gesteld zal worden, men zal beslist een ambt bekleeden, doch men zal het schraal hebben, wel genoeg, doch niet ruim".

Dat was dan de profetie der toekomst en of die nu vervuld werd of niet, daar vroeg niemand naar. Ook liet niemand zich door zulk een uitspraak van een voorgenomen huwelijk afhouden. De eenige, die voordeel van deze berekening en voorspelling had, was alweer de doekoen, die er aardig wat mede verdiende.

Maar, ook hiermede is nog niet alles gezegd van het terrein, dat Pa Sanoesi bearbeidde. Men zocht zijn hulp en raad voor de meest verschillende zaken en hij aarzelde nooit beide te geven, althans, indien hij wist, dat het geen armen waren, die tot hem kwamen.

Hij had nu het toppunt van zijn glorie bereikt en heel de Inlandsche wereld zag met den grootsten eerbied tot hem op.

En de Inlandsche wereld niet alleen, want ook de Chineezers kwamen vaak tot hem in moeilijke aangelegenheden. In menig opzicht staat een Chinees verre boven een Inlander. Hij is ijveriger en schranderder en geslepener. In de dingen van het dagelijksche leven en vooral in de geheimen van den handel is hij hem verre de baas.

Doch ook de Chinees gaat gebukt onder allerlei bijgeloovigheden en de vrees voor allerlei hogere machten drijft hem eveneens vaak in de armen der toovenaars. Toen Pa Sanoesi dan ook gekomen was op het toppunt van zijn glorie, telde hij onder zijn „klanten" ook vele Chineezers en daar dezen over het

algemeen veel rijker zijn en dus ook veel meer missen kunnen dan de Inlanders, waren zij wel de meest gewenschte bezoekers van des doekoens woning.

Nu was bijna aan de eerezucht van Pa Sanoesi voldaan. Slechts één wensch bleef hem nog over en ook die zou worden vervuld. Pa Sanoesi wilde ook een doekoen voor de Europeanen wezen.

Helaas, ook in de Europeesche wereld is plaats voor zulk een priester des bijgeloofs. De meeste Europeanen in Indië hebben God verlaten en leven, alsof Hij niet meer bestond. Dat leven buiten God geeft echter geen vrede aan het hart en voert met de grootste zekerheid in de armen van het bijgeloof. Dat bewijzen al de waarzeggers, die met hun vogeltje in een kooitje of op een stokje rondgaan onder de Europeanen om uit de lijnen der hand de toekomst te voorspellen. Dat bewijzen ook al die handelaars in geluk aanbrengende steenen, in afgodsbeeldjes voor automobielen, dat bewijst de groote opgang, die een Max Lean, de groote handlijnkundige op Java heeft gemaakt, dat bewijst het drukke reizen op Zondag, omdat deze voor een geluksdag gehouden wordt. Dat zouden ook tal van doekoens kunnen bewijzen, indien zij spreken wilden en durfden van hetgeen zij van de Europeanen ondervonden hadden.

En onder hen ook Pa Sanoesi.

Hoe menigeen vond in het duister van den avond den weg naar zijn woning om zijn hulp in te roepen en hoe vaak werd hij bij hen aan huis ontboden, meestal des morgens, als „mijnheer” niet thuis was,

hoe vaak ging er een fleschje tooverwater ook naar de groote huizen met marmeren vloeren.

In vele gevallen kon Pa Sanoesi echter niet helpen, indien niet eerst allerlei huiselijke en maatschappelijke verhoudingen aan hem waren verteld en daardoor kwam hij achter menig geheim, dat wel nooit werd geschonden, doch dat hem een reusachtigen invloed op die menschen gaf.

Zoo was dan ook zijn laatste wensch vervuld en de hoogste trap van den ladder naar roem bereikt.

HOOFDSTUK VII.

De groote verbastering.

Het zijn sterke beenen, die de weelde kunnen dragen. Geldt dit reeds van ons, Westerlingen, het geldt eveneens en in nog veel grootere mate van den Oosterling die in het geheel niet gewoon is, zichzelven te beheerschen. Pa Sanoesi begon tenminste te duizelen op de groote hoogte, die hij had bereikt, en omdat hij geen steunpunt had, waaraan hij zich kon vastgrijpen, tuimelde hij naar omlaag.

Zijn innerlijk verval was eigenlijk reeds begonnen op het oogenblik, waarop hij zich ging bezighouden met andere zaken dan met het genezen van krankzinnigen. Iedere doekoen heeft eigenlijk maar één elmoe en zoodra hij zich ook met andere „tooverijen” bezig houdt, wordt hij ontrouw aan zijn eigenlijke „roeping” en verliest ook zijn eigen elmoe haar kracht.

Nu is het voor een doekoen vaak ontzettend moeilijk om zich op den duur te blijven verzetten tegen den machtigen aandrang van buiten om zich ook op een ander terrein te begeven. De menschen komen met allerlei verzoeken tot hem, zij gelooven in zijn macht,

die zich op allerlei gebied kan doen gelden en . . . zij betalen goed voor de hulp, die zij begeeren. Daardoor dringen zij den toovernaar dan ook bijna altijd van den rechten weg af en verleiden hem tot allerlei dingen, die niet tot zijn eigenlijke werk behooren.

Zoo was het ook Pa Sanoesi gegaan. De blinkende rijksdaalders, waarmede de menschen tot hem kwamen, hadden zijn oogen verblind en hadden hem gelokt naar een terrein, waarop hij niet thuis was en ook niet thuis behoorde. De menschen hadden van hem een bedrieger gemaakt door hem met hun blinkend geld te verleiden tot bedrog.

En hij had dat toegelaten en dat was zijn innerlijk verval geweest. Vroeger was het zijn overwinning geweest, dat hij zichzelven geheel had verloren in die hoogere macht, die over hem gekomen was, doch nu was het zijn nederlaag geworden, dat hij weer zichzelven was geworden en zichzelven had gezocht.

Zijn innerlijk verval begon zich ook weldra naar buiten te openbaren. Hij begon weldra een geweldig en misdadig misbruik te maken van zijn macht en van het vertrouwen, dat de menschen in hem stelden. Was het met zijn eerlijkheid in den laatsten tijd toch al treurig gesteld, nu werd het schandelijk bedrog. De gewikste man, die bijna altijd raad wist, werd nu een geslepen kerel, die slechts vroeg naar wat hem voordeel bracht.

Ook met zijn zedelijk leven ging het nu hard achteruit. Dat hij reeds een paar malen van vrouw was verwisseld nam niemand in de Inlandsche maatschappij hem

kwalijk, want dat was zijn recht als man. De vrouw van den hotel-mandoer kon toch moeilijk de vrouw zijn van zulk een beroemd man en daarom had hij bij de verandering van werkkring ook maar gelijk van vrouw verwisseld. Later was dat nog een paar malen herhaald, doch daarvoor zou nooit iemand hem ter verantwoording roepen. De vrouwen achtten het zelfs een groote eer om, zij het dan ook slechts voor een tijd, de vrouw te zijn van zulk een groot man en de families, waaruit die vrouwen genomen waren, rekenden zich nog altijd aan den grooten man geparenteerd, ook al was die vrouw reeds lang door een ander vervangen.

Ook wanneer hij twee, drie of vier vrouwen tegelijk genomen had, zou niemand er nog aan denken om hem dit euvel te duiden, want anderen deden dat immers ook en Mohammad had hun zulks immers veroorloofd. Toch deed hij dat niet, minder uit moreel dan uit financieel oogpunt. „Het is grooter rijkdom en brengt meer genot om vier buffels dan vier vrouwen te bezitten” — zeide hij vaak en die stelregel hield hem er van terug om in dezen te doen als andere doekoens.

In zijn glorietijd ging hij echter vaak uit, zelfs naar Midden-Java en bleef dan soms weken lang op reis en wat er op die reizen vaak gebeurde, laat zich beter vermoeden dan beschrijven.

De gevolgen bleven dan ook niet uit en Pa Sanoesi werd weldra het slachtoffer van een kwaal, die wel vrij algemeen, maar die daarom niet minder ontzettend

is en waarvoor nog altijd geen kruid is gewassen. Wel werd er allerlei beproefd om het lijden te verzachten of te genezen en werden tot dat doel zelfs vrij groote hoeveelheden buskruit ingenomen, doch niets mocht baten en al heel spoedig werden de kenteekenen van zijn lijden zoo openbaar, dat hem het reizen per spoor verboden werd.

Chineesche „vrienden” raadden hem aan om het eens met opium te probeeren. Een pijpje opium had vaak zulk een wonderlijke uitwerking en al nam het de kwaal niet weg, het lenigde toch zeker de pijn. Velen hadden er, volgens hen, reeds baat bij gevonden en ook hij kon het wel eens beproeven. Baatte het niet het schaadde ook niet — zoo zeiden zij en de hel heeft zeker geschaterlacht om dezen „helschen vriendenraad”.

Pa Sanoesi liet zich bepraten en greep naar de opiumpijp en . . . daarmede onderteevende hij zijn eigen doodvonnis. Wel vond hij eerst wat baat bij het heulsap en werden de pijnen aanmerkelijk minder, zoodat hij ook weer wat rustiger slapen kon, doch weldra moest hij veel grootere giften hebben om hetzelfde resultaat te bereiken. Hij begon hoe langer zoo meer naar de bedwelming met opium te verlangen en kon er al heel spoedig geen dag meer buiten. De giften moesten steeds grooter worden en de verlossing duurde steeds korter. Daar was geen ontkomen meer aan, Pa Sanoesi was een slaaf van het opium geworden en hij werd met steeds sterkere ketenen aan deze uitvinding der hel vastgeklonken.

Nu is er wel niets denkbaar, dat een mensch zoo

snel en zoo volkcmen ontaardt als het opium. Niet alleen wordt het lichaam er door verwoest, zoodat de menschen weldra als geraamten langs den weg waggelen, maar ook en vooral het karakter ontaardt, zoodat de edelste gevoelens en gezindheden in een minimum van tijd verloren gaan.

Het is, alsof met de dampen van het opium de hel met al haar machten in den mensch vaart, want het edelste karakter wordt weldra niets anders dan een samenknopping van ongerechtigheden.

Daar Pa Sanoesi nu al op een zeer hellend vlak stond was dit voor hem de genadeslag, hij was nu tot moreelen, lichamelijken en geestelijken ondergang gedoemd

Zijn geld verhuisde met handen vol naar de opiumkit, want tenslotte had hij zelfs aan f 10 per dag niet meer genoeg; zijn lichaam takelde geweldig af en ook met zijn „genezing” ging het weldra niet meer naar wensch. Het vertrouwen der bevolking in hem werd allengs minder en zoo tuimelde hij even snel van de hoogte zijns levens af, als hij haar had bereikt.

Natuurlijk werden ook de inkomsten nu aanmerkelijk minder en daar de uitgaven voortdurend en onrustbarend stegen, moest hij ook financieel wel hard achteruitgaan. Het eene huis na het andere werd verkocht, de ééne sawah na de andere ging in andere handen over — de opiumkit verslond alles, niet alleen geld en goed, maar ook eer, naam en karakter. De groote doekoen met zijn vele bezittingen en zijn schitterend inkomen, met zijn reuzen invloed en wondere

macht, was in enkele jaren een arme, lijdende, geheel gedegenereerde man geworden met een lichaam, dat de onmiskenbare kentekenen der zonde droeg en dat nu iederen dag luider riep om een oogenblikje van verdooving bij de opiumpijp.

HOOFDSTUK VIII.

Doekoen op allerlei gebied.

Pa Sanoesi kon het weldra aan alles bemerken, dat zijn gloriëtijd voorbij was, want hoewel zijn begeerte naar opium voortdurend sterker werd, viel het hem steeds moeilijker om aan dien lust te voldoen. Vaak was het hem zelfs absoluut onmogelijk om aan opium te komen en dan moest hij zich tevreden stellen met het uitschraapsel van een andermans pijp, dat voor een klein prijsje in de opiumkit te koop was.

De patienten, voor wien bij hem genezing werd gezocht, werden steeds zeldzamer en de offers, die dan nog werden gebracht, loonden bijna de moeite niet meer.

Er kwam nu ook een heel ander slag van menschen tot hem. De Inlandsche deftigheid liet zich bijna nooit meer zien, doch het waren meestal slechts arme en eenvoudige dessalieden, die zijn hulp begeerden.

Wel trad hij zoo nu en dan nog weleens als advokaat op, doch het waren nu slechts kleine rechtzaken, die hem werden opgedragen en die leverden ook al niet veel meer op. De groote, winstgevende zaken werden nu door anderen „behandeld”.

Het was dus hoogst noodig, dat Pa Sanoesi omzag naar andere bronnen van inkomsten en het gelukte hem werkelijk om die te vinden, ook al vloeiden zij niet zoo ruim als de vroegere.

Achter het voor ieder zichtbare gordijn van het openbare, inlandsche leven, ligt een geheele wereld van geheimzinnigheden, waarin slechts hoogst enkele Europeanen een blik vermogen te werpen. Dat is de wereld van het bijgeloof, van allerlei intriges en liefdeszaken. Wie ooit in die wereld rondzag, vreesde in een modderpoel te staren, waaruit verpestende dampen opstegen.

Wij bedoelen de wereld van de „stille kracht”, waarin de man niet meer veilig is voor zijn vrouw en de vrouw voor haar man, waarin geliefden van elkander worden verwijderd en menschen, die volstrekt niets voor elkander gevoelen, aan elkander verbonden worden, waarin huwelijksbanden worden gesmeed en verbroken. Het is een wereld van liefde wekken en haat zaaien, van wraak koelen en van verderven, van steenen werpen en sirih spuwen, van koorts-verwekken en krankzinnig maken, een wereld van gruwelen, die haast nooit aan het licht komen en waar ieder, die ze leert kennen, verstomd van staat.

In die wereld vond Pa Sanoesi een plaats en op dat terrein van groote duisternis zou hij voortaan arbeiden en den kost verdienen.

Het is mij eenvoudig onmogelijk om den lezer een volledige beschrijving van die wereld vol duisternis en geheimen te geven, want niet alleen is het aantal

elmoes legio en het getal djampe's ontelbaar, maar daar is ook wel geen enkele Europeaan, die ze allen leert kennen. Wij willen daarom slechts een klein tipje van dat gordijn, dat die wereld voor onze oogen bedekt, wegschuiven om een flauwen indruk te geven van hetgeen er woelt in de donkere verborgenheden van het inlandsche volk.

Zoo woonde er dicht bij Pa Sanoesi's woning een knap, jong meisje, wier vader vrij gefortuneerd was. Zij was reeds achttien jaar oud en nog altijd niet getrouwd en dat maakte haar bijna wanhopend. Zij wilde het huwelijksgeluk toch ook weleens van nabij leeren kennen en wanneer dat geluk dan niet uit zichzelf tot haar kwam dan zou zij het wel gaan zoeken. Zij kende heel goed den weg, dien zij daartoe had in te slaan, want daar werd in haar omgeving wel over niets zooveel gesproken, als over de elmoe asih kinasihan, dat is, de elmoe om te beminnen en bemind te worden.

Toen de avond was gedaald en alles in het rond in een nachtelijk duister was gehuld, sloop zij achter haar woning om naar het huis van Pa Sanoesi en bracht hem daar een bezoek.

Zij informeerde eerst schuchter of hij bovengenoemde elmoe bezat en toen hij daarop bevestigend geantwoord had, informeerde zij er ook naar of hij wel overtuigd was van haar kracht.

Nu raakte Pa Sanoesi in vervoering. Hij was zoo volkomen zeker van deze elmoe, dat hij geen cent wilde hebben, alvorens haar resultaten voor ieder

zichtbaar waren. Eerst na haar trouwen behoefde zij hem te betalen en dan was hij reeds met f 10 tevreden. Hij was echter een vriend van haar vader en had haar reeds als zuigeling gekend. Daarom wilde hij haar volkomen opening van zaken geven, wat hij volstrekt niet verplicht was en ook anders niet gewoon was te doen. Zijn djampe had een onwederstaanbare kracht, doch . . . , . . . deze duurde slechts zeven dagen. Wanneer hij heden zijn djampe blies dan kon zij morgen reeds trouwen en dan had zij nog zes dagen over om het haar man zoo aangenaam te maken, dat hij, zoodra de djampe was uitgewerkt, uit eigen genegenheid bij haar zou blijven. Zij kreeg dus een schoone kans en wanneer deze goed werd benuttigd, was haar geluk verzekerd.

Welnu, zulk een kans lachte het onervaren meisje wel toe en zij meende in haar onnoozelheid, dat het haar wel niet zoo heel moeilijk zou vallen om een man voor goed aan zich te verbinden. Zij verzocht Pa Sanoesi dus om zijn djampe maar te blazen en beloofde hem f 10, zoodra zij in het huwelijksbootje zou zijn gestapt.

Pa Sanoesi voldeed aan haar verzoek. Hij nam een bakje met wat vuur en strooide daarop wat wierook, zoodat de wierookgeuren weldra het kleine kamertje tot benauwendstoe vulde. Daarop nam hij een bakje met water en strooide daarop wat melatti en kembang-sapatoebloemen. Toen begon hij zijn tooverformule te prevelen. Hij deed alsof hij toen in geestverrukking geraakte. Zijn blik verstarde en staarde door het

kleine raamje van zijn woning naar buiten, als zag hij een hoogst merkwaardig tooneel.

Toen hief hij zijn stem op en zeide: Zie, ginds in het Noorden, bloeit de melatibloem en de kembang-sapatoe wenkt haar van uit het Zuiden. O, melattibloem! waarom laat gij nu uw hoofdje zoo triest en droevig hangen, als ware de zon voor u ondergegaan en als had de koude bergwind uw stengel geknakt? O, ik zie hem al komen uit het Noorden en gaan naar het Zuiden. De melattibloem wil niet alleen bloeien en zij gevoelt zich zoo eenzaam. Een bruine hoofddoek rust op zijn hoofd, een zwart kneveltje siert zijn gelaat en een bruine saroeng is om zijn lendenen. Hij ziet rechts, hij ziet links, de kembang-sapatoebloem wenkt hem en trekt zijn hart naar de plaats, waar zijn liefje is. De kembang-sapatoe zoekt de melatti en vindt haar”.

Toen volgde er een lange zucht en de geestverrukking van Pa Sanoesi was verdwenen.

Maar, nu wist het meisje ook genoeg. Haar aanstaande zou uit het Noorden komen, een bruine hoofddoek en een saroeng dragen en een zwart kneveltje hebben.

Eerbiedig groette zij nu den toovenaar en met een kloppend hart sloop zij naar haars vaders huis terug. Zij trachtte dien nacht te slapen, doch het wilde maar niet gelukken. Kwam dat misschien door die benauwende wierookgeuren of door het bijna hoorbaar bonzen van haar hart? Zij durfde zulks niet beslissen, maar nog nooit had zij het morgengloren in het Oosten zoo dankbaar begroet als nu.

Zij kleepte zich spoedig en besteedde daaraan onwillekeurig wat meer zorg dan anders.

Toen zette zij zich op een houten rustbank in de voorgalerij, vanwaar zij een vrij uitzicht had op den weg, die van het Noorden naar Soeka-angin leidde. Met zoekenden blik speurde zij dien weg langs en iedere voorbijganger werd met groote aandacht opgenomen.

Eindelijk ging haar een rilling door de leden, en begon haar hart weer te kloppen als een hamer. Tusschen de voorbijgangers had haar spiedend oog een jongen man ontdekt, die geheel overeenkwam met de beschrijving, die Pa Sanoesi van haar aanstaande gegeven had. Het was een knappe jongeman met een bruinen hoofddoek en saroeng en een zwart kneveltje onder zijn welgevormden neus.

Zijn langzame tred bewees, dat hij naar iets zocht. Hij ging niet als anderen met vasten tred voorbij, doch hij zag overal rond en bleef nu eens hier en dan weer daar even staan.

Ja, zij begreep wel wat hij zocht en de rustbank onder haar scheen opeens in een gloeiende plaat veranderd te zijn, waarop men niet voor zijn plezier zitten blijft. Zij stond dan ook op en scharrelde wat aan het gordijn, dat voor aan den straatweg hing, maar zij verloor dien jongen man geen oogenblik uit haar oog.

Eindelijk zag hij haar aan en nu scheen hij gevonden te hebben, wat hij zocht, want hij kwam dadelijk naar haar toe en maakte een praatje met haar.

Eerlijk gezegd, dit jonge meisje maakte hem den weg

tot haar hart niet al te moeilijk. Op een reeds geopende poort behoeven niet vele schoten te worden gelost. De vesting was al genomen, voordat het eerste schot viel. Hij zocht haar en zij zocht hem en dus hadden zij elkander spoedig gevonden.

Ook vader en moeder hadden geen bezwaar. Haar vader was gewoon te zeggen, dat het veel gemakkelijker was op een heele kudde jonge buffels dan op één huwbaar meisje te passen en daarom droeg hij die moeilijkheid nu gaarne aan dezen jongen man over.

Om nu maar geen tijd te verliezen werd het huwelijk nog dienzelfden dag gesloten en trok de jonge man als schoonzoon bij zijn schoonouders in.

De djampe had dus kostelijk gewerkt en nog dienzelfden dag ging er een klein pakje met vijf inplaats van vier rijksdaalders naar het huis van Pa Sanoesi.

Toen volgden de wittebroodsdagen, waarin het jonge vrouwtje haar uiterste best deed om de werking van de djampe over te nemen en een band te leggen tusschen haar man en haar tegen den tijd, dat de djampe zou zijn uitgewerkt.

Natuurlijk werd met een zeer verklaarbare spanning de zevende dag van het huwelijk tegemoet gezien. Dan toch zou het eerst blijken of de jonge vrouw haar doel had bereikt, want dan zou het huwelijksbootje moeten drijven op verworven genegenheid of het zou vergaan.

Allerlei verschijnselen deden het beste verwachten want de hartelijkheid van den jongen man nam eer toe dan af. Op den zevenden dag van het huwelijk

kwam hij heel vertrouwelĳk naast zijn jong vrouwtje zitten om eens ernstig met haar over de toekomst te spreken. Het lachte hem niet toe om voortdurend bij zijn schoonouders te blijven inwonen. Veel liever zou hij op hun erf een eigen huisje bouwen, waarin zij dan beiden veel vrijer zouden zijn.

Dit voorstel vond bij het jonge vrouwtje veel bijval en ook haar ouders stemden er in toe. De jongeman zou nu zijn kameraden gaan uitnoodigen om dat huisje met hem te komen bouwen, zooals dat onder de Soendaneezen de gewoonte is.

Hij ging heen maar keerde nooit terug.

De djampe had uitgewerkt!

Wat toch was er gebeurd?

Nadat Pa Sanoesi zijn djampe geblazen had, was hij nog dienzelfden avond naar zijn neef gegaan, die in een dessa woonde ongeveer twee uren ten Noorden van Soeka-angin. Hij had dezen neef voorgesteld om naar Soeka-angin te komen en daar een week lang te genieten van het leven van een pas getrouwd man. Met een rijksdaalder zou zijn eigen vrouw schadeloos gesteld worden en op die manier zouden alle partijen volkomen worden voldaan, dat meisje zou een man hebben, die jonge man had een goede week, zijn vrouw kreeg een rijksdaalder en Pa Sanoesi kreeg er drie. Het gebeurde maar hoogst zelden, dat men zoo alle partijen tevreden kon stellen, meestal was er ook een lijdende partij, doch die was hier niet.

Zoo was geschied en de elmoe asih-kinasihan had weer getoond welk een wondere kracht zij bezat.

HOOFDSTUK IX.

Donkere modderpoelen.

Wij laten nu de geschiedenis van Pa Sanoesi een oogenblik los om eens enkele dingen mede te deelen van uit die donkere wereld der „stille kracht”. Wij willen geen verband zien gelegd, tusschen wat nu volgt en de gevallen grootheid, wiens geschiedenis wij behandelen, omdat wij niet met zekerheid kunnen zeggen aan welke dingen hij zich wel en aan welke dingen hij zich niet schuldig heeft gemaakt en wij tegenover hem absoluut eerlijk willen blijven. Wij be- doelen met het volgende dan ook alleen de wereld te beschrijven, waarin hij leefde. Wie op een gladde baan staat, ligt daarom nog niet in een afgrond en wie doekoen heet is daarom nog niet aansprakelijk voor alles, wat door doekoens wordt verricht en zoo ook mogen wij Pa Sanoesi niet verantwoordelijk stellen voor al de geheimzinnigheden en gruwelen, die uit de wereld der „stille kracht” tot ons door drongen. En die gruwelen zijn groot en ontelbaar.

Wat wij in het vorige hoofdstuk van dat meisje mededeelde, was meer een voorbeeld van gruwelijk

bedrog dan een verklaring van de „stille kracht”. De doekoen, die werkelijk de elmoe asih-kinasih, d. i. de elmoe om te beminnen en bemind te worden, heeft, bezit ook nog andere middelen om zich van haar uitwerking te verzekeren.

Aan het Zuiderstrand van Java komt de doejoeng, een soort van zeekoe voor. Dit dier wordt door gezang het strand opgelokt en dan met knuppels op den kop geslagen. Het beest begint dan te schreien als een kind en stort overvloedige tranen. Om deze tranen is het te doen. Zij worden zorgvuldig opgevangen en in een fleschje bewaard. Krijgt iemand nu een paar van die tranen in zijn eten of drinken, dan maakt zich een toomelooze hartstocht van hem meester. Het is nu de taak van den doekoen om dezen hartstocht te leiden en te richten op een bepaald persoon.

Stel u nu voor, dat er een meisje is, dat bijzondere genegenheid gevoelt voor een bepaalden jongen man, dan gaat zij tot den doekoen en vraagt hem om hulp. Deze blaast dan zijn djampe en zegt aan dat meisje, dat zij b. v. den volgenden avond om acht uur moet loopen van haar huis naar de moskee en terug en dat zij goed moet opletten of zij den begeerden persoon ook ziet. Mocht zij hem tegenkomen dan behoeft zij niets anders te doen dan hem opvallend aan te zien.

Nu ziet de doekoen naar een handlanger om en dat moet iemand zijn, die bij bedoelden persoon in huis woont of werkt. Geldt het een Europeaan dan kan de huisjongen, keukenmeid of hoteljongen hem

helpen. Deze heeft er dan voor te zorgen, dat een paar tranen van de doejoeng in het eten of drinken wordt gedaan, liefst in de thee, die om een uur of zes gedronken wordt of in het bittertje, dat iets later wordt gebruikt.

Geschiedt dit, dan komt de hartstocht als een lawine op zoo iemand aanrollen. Hij wordt ongedurig, gejaagd, verhit en kan het tenslotte in huis niet meer uithouden. Komt hij nu op zijn wandeling bedoeld meisje tegen en ziet deze hem opvallend aan dan heeft zijn hoogoplaaiende hartstocht een bepaald voorwerp gevonden, waarop hij zich richt. Zijn denken, zijn begeren, zijn hartstocht — alles zal nu uitgaan naar dat meisje en het jonge mensch zal niet rusten voordat hij haar bezit.

Op die wijze worden vaak geheel niet bij elkander behorende menschen aan elkaar gekoppeld, of jonge menschen ten val gebracht.

Is één van de partijen gehuwd dan moet natuurlijk dat huwelijk eerst worden ontbonden.

Ook daar is een djampe . . . en een middel voor. Evenals de tranen van de zeekoe den hartstocht opwekken, heeft de doekoen ook een middel, dat de genegenheid tusschen de echtelieden verkoeld. Gaat deze verkoeling zoo ver, dat de echtelieden van elkander scheiden, dan kunnen daarna de zeekoetranen worden toegediend en een nieuwe band worden gelegd.

Inlandsche, Chineesche en ook wel sommige Europeesche vrouwen, die niet geheel vreemdeling zijn in deze wereld, leven dan ook vaak in den grootsten

angst, dat haar mannen door een of ander „toovermiddel” van haar verwijderd zullen worden. Meenen zij nu ten rechte of ten onrechte over verkoeling of veronachtzaming te moeten klagen, dan komt al aanstonds het vermoeden, dat hier een doekoen achter zit.

Om dan te voorkomen, dat zulk een aanslag op haar man gelukt, gaan zij ook naar een doekoen en vragen hem eveneens om hulp en raad.

Ook in zulk een geval staat een doekoen niet machteloos. Door zijn vrienden en kennissen heeft hij in de dessa bij het slachten van kippen, maar vooral van hanen de oogen dezer dieren doen verzamelen en deze oogen zijn hem van groote beteekenis. Zij worden gedroogd, fijn gestampt en dan op water getrokken. Dit aftreksel nu moet de vrouw geregeld in het eten van haar man doen en daardoor wordt dan de werking van de zeekoe-tranen tegengegaan.

Dit laatste middel schijnt intusschen volstrekt niet onschuldig te zijn, doch reeds menigeen ten verderve te hebben gebracht. Dit komt vooral nog al eens voor bij Inlanders en Chineezers, die meer dan één vrouw hebben. In dat geval klaagt nu eens de eene, dan weer de andere over verwaarloozing en als dan beiden naar hetzelfde middel daartegen grijpen, dan brengt dat den man weleens naar het kerkhof. Een snelle vermagering, glazige oogen en een waggelende gang zijn de meest opvallende kenteekenen, dat iemand te veel „tooverwater” drinkt.

Japansche medicijn-handelaars hebben ook tegen dit tegengift weer een tegengift, dat zij „pintoe sorga”

de poort des hemels noemen, en dat in de inlandsche wereld veel aftrek vindt.

De doekoenwereld bepaalt zich echter volstrekt niet tot deze liefdeszaken alleen, doch heeft een zeer uitgebreid terrein van arbeid.

Wanneer men iemand een kwaad hart toedraagt en men wil hem in het ongeluk storten dan zoekt men een doekoen, die de „elmoe tēloeh” heeft.

Naarmate de haat groot en de prijs hoog is wordt dan ook bepaald, wat men zijn vijand zal aandoen. De doekoen blaast dan zijn djampe en zorgt wel voor de rest. Hij zorgt dan dat de vijand koorts krijgt, krankzinnig wordt, plotseling sterft of langzaam wegwijnt.

Voor dit laatste worden de fijne haartjes van de bamboe gebruikt. Fijn gehakt en met het voedsel vermengd, komen ze ongemerkt in de maag en zetten zich daar vast. Overal, waar die haartjes zich hebben vastgezet, ontstaan kleine maagzweren, die al groter en groter worden en een langdurig en ontzettend maaglijden veroorzaken, dat den patient heel langzaam, maar pijnlijk en zeker aan zijn einde helpt. Geen middelen zijn tegen deze kwaal gewassen en geen operatief ingrijpen kan hier baten, daar de haartjes te fijn zijn om te worden ontdekt.

Wil men zijn vijand geheel verlammen dan wordt een bruin poeder gebruikt, dat men uit de vruchten van den Ketjoeboeng-heester bereidt. Deze vruchten worden als koffieboonen gebrand en dan gemalen. In iemands koffie gemengd, heeft deze poeder de

eigenschap hem geheel te verlammen en te verdooven, zoodat men dan met hem kan doen, wat men wil.

Behalve voor een verliefd en een hatend mensch heeft de doekoen ook hulp voor een hebzuchtig en diefachtig mensch. Op dit terrein is men zelfs wondergoed van middelen voorzien.

Sommige doekoens hebben alleen de „elmoe Kahali-moenan” dat is een elmoe om in nevelen gehuld en onzichtbaar te worden. Een van onze oudste christenhelpers had in zijn jeugd deze elmoe. Wanneer de politie hem zocht of een ongewenschte gast naar hem vroeg, dan werd hij vaak plotseling onzichtbaar om het volgende oogenblik weer heel kalm op zijn stoel te zitten, zoodra het gevaar geweken was. Nadat hij christen werd, verloor hij dit vermogen. Zijn zoon, die een eminent christenhelper was en dien schrijver dezes, jaren lang heeft gekend, verklaarde meermalen dit onzichtbaar wonder van zijn vader te hebben bijgewoond, doch er absoluut geen verklaring voor te kunnen geven.

Andere doekoens ondersteunen de werking van hun elmoe door meer materieele dingen.

De drie volgende zijn daarvan wel de voornaamste.

Ten eerste heeft men een poeder, dat in de slaapkamer geblazen wordt bij de menschen, waar men wil inbreken. Men is dan vanzelf onzichtbaar voor die menschen, omdat zij zoo vast blijven slapen, dat zij van de inbrekers niets bemerken.

Dit poeder wordt bereid uit den Ketjoeboeng-heester. Dit is een hooge heester, waaraan wondermooie,

groote, witte kelken groeien. De droge bladeren worden door asthmalijders als sigaretten gerookt en geven een aanmerkelijke verlichting, doch natuurlijk geen blijvende genezing. De groene bladeren worden fijn gestampt en met nog eenige andere middelen vermengd, als pijnstillend middel gebezigd. Een klein beetje stuifmeel met een papieren buisje in een slaapkamer geblazen, veroorzaakt een diepen, bedwelmenden slaap. Over het poeder uit de gedroogde pitten spraken wij boven reeds.

Met deze poeder van de Ketjoeboeng wordt wel het meest gewerkt, vooreerst omdat dit middel bijna overal te verkrijgen is en dan ook, omdat men zeker is van de uitwerking.

Het tweede middel is alles behalve algemeen en heel moeilijk te bekomen.

Wanneer een vrouw sterft in haar kraambed, voordat het kind geboren is, en dit geschiedt dan juist op vrijdag, waarop het markt is, dan heeft het lijk van zulk een vrouw groote beteekenis.

Evenals andere Inlanders wordt zij begraven, liggende op haar zijde, en hier en daar worden er ballen van klei onder haar lichaam gelegd om het in evenwicht te houden.

Nadat zulk een lijk eenigen tijd in het graf heeft gelegen, tracht de een of andere geroutineerde doekoen het des nachts op te graven. Het is in het geheel niet om het lijk te doen, doch slechts om die kleiballen, die er onder hebben gelegen. Deze worden dan in de zon gedroogd en daarna tot poeder gestampt,

en deze poeder heet in de Inlandsche wereld een uitnemend middel om over de menschen, bij wie men wil inbreken, een diepen, bedwelmenden slaap te brengen, zoodat de inbreker niet wordt gestoord. Of deze bewering op ervaring berust, durf ik niet te zeggen, maar wel is het een feit, dat het graf van zulk een vrouw bijna altijd geschonden wordt en dat de daders bijna nooit worden ontdekt, hetzij uit angst van de politie of uit geslepenheid van den doekoen.

Het derde middel behoort tot de dierenwereld.

Hoewel hoogst zelden, toch komen er onder de hagedissen sommige exemplaren voor met twee staarten of eigenlijk een gespleten staart. Deze worden dan in de zon gedroogd, belezen en met een touwtje gehangen om den hals van hem, die ergens wil inbreken. Zulk een djimat (talisman of amulet) heet de eigenschap te hebben iemand onzichtbaar te maken.

Een paar jaren geleden was er dicht bij Soeka-angin een doekoen, die beweerde een elmoe te hebben, waardoor hij het geld kon dwingen, kinderen te krijgen. De menschen behoefden hem heusch niet te gelooven, want hij zou het hen bewijzen. In tegenwoordigheid van vele getuigen legde hij een rijksdaalder op de vliering van zijn woning. Den volgenden middag precies om twaalf uur moesten zij terug komen om te zien, wat er van dien rijksdaalder geworden was.

Dit deden zij natuurlijk allen en zagen hun oogen uit, toen er naast dien ouden rijksdaalder een nieuwe, blinkende gulden lag. Den volgenden dag lagen er twee en zoo ging het voort, iederen dag lag er weer

een nieuwe gulden bij, totdat vader rijksdaalder in het bezit was van tien volwassen guldenszoons.

Nu werd er gevraagd wie daaraan mee wilden doen. Ieder geldstuk zou tien kleinere geldstukken naast zich krijgen en hoe grooter de vader was, des te grooter zouden ook de kinderen zijn.

Dat was nu weer net iets voor den dommen dessa-inlander. Alle contanten werden bij elkaar geschraapt en op de vliering van des doekoens woning neergelegd. Daar werd voor een waarde van f 600 geofferd aan dit grove bedrog.

Een dag later brak er brand uit bij den doekoen en heel zijn huis met alles, wat hij had, kwam in de vlammen om. Hij had niets van het geld kunnen redden, zoo beweerde hij, doch voor den landraad bleek wel anders en in plaats van zijn afgebrande woning kreeg hij van het Gouvernement een andere verblijfplaats in de strafgevangenis.

Het gebeurt echter hoogst zelden, dat de schuld van een doekoen overtuigend kan worden bewezen, zoodat straf volgen moet. Meestal treden zij zoo geslepen op, dat zij niet te straffen zijn. Van het steenen werpen en sirih spuwen zullen wij hier niet spreken. Schrijver dezes heeft slechts éénmaal een plaats bezocht, waar door onzichtbare handen nacht op nacht met steenen geworpen werd, doch zoodra hij er kwam, hield het op. De Inlanders verklaarden dit hieruit, dat Satan moest wijken, zoodra een dienaar van God hem naderde, doch hij heeft anders wel bemerkt in zijn leven, dat Satan niet zoo erg bang is uitgevallen.

Ziedaar nu iets uit de wereld, waarin Pa Sanoesi leefde, arbeidde en den kost verdienen moest. Aan welke bijzonderheden hij daarin heeft medegedaan, laten wij hier in het midden. Zijn zucht naar opium zal hem weleens tot dingen hebben aangezet, waartegen zijn geweten eerst nog op kwam. Pa Sanoesi stond op een heel gladde en glibberige baan en was daarop al aardig aan het afglijden.

Daar was niemand, die hem van den afgrond redden kon, dan God alleen.

HOOFDSTUK X.

Onder de prediking van Gods Woord.

Het in nu reeds vele jaren geleden, dat Soeka-angin in opschudding werd gebracht door het bericht, dat zich daar een zendeling zou komen vestigen. Wel was daar reeds te voren het Evangelie verkondigd en waren ook reeds meerderen gedoopt, doch nog nooit had er een zendeling gewoond en dat zou nu gebeuren. Toen dit geschiedde waren de Christenen van Soeka-angin allen naar elders getrokken, zoodat de Zendingsarbeid weer geheel van den grond af moest worden begonnen.

Een kerk was er niet, doch de godsdienstoefeningen werden gehouden in de binnengallerij van een inlandsche woning. Toen de zendeling zijn eerste godsdienstoefening zou houden, bestond het gehoor alleen uit den Inlandschen helper, diens vrouw en dan nog één toehoorder en dat was Pa Sanoesi.

Voor den dienst kwam deze met een vriendelijk verzoek tot den zendeling. Hij had zijn vrouw verstoort n. b. omdat zij niet fatsoenlijk leefde, en had zich nu als vrouw gekozen een meisje van even

achttien jaren. Met haar hoopte hij nu eens op een gelukkig huwelijk, want hij werd al dat veranderen moede. Daarom verzocht hij den Zendeling om tijdens den dienst Gods zegen over hun echtverbintenis te willen afsmecken.

Nu kende de zendeling den doekoen nog absoluut niet. Toch zou dit voor hem geen verhindering zijn geweest om aan dit verzoek te voldoen. Daar was echter een ander, meer praktisch bezwaar, waarom dit welgemeende verzoek beslist moest worden afgewezen. De zendeling was pas begonnen het Evangelie te verkondigen in de Soendaneesche taal en hij stond dus nog niet erg vast op zijn schaatsen. Wanneer men in het gebed spreekt tot God, dan moet men een andere taal gebruiken dan wanneer men tot de menschen spreekt. In die hooge taal was de zendeling nu nog niet voldoende bedreven om onvoorbereid het huwelijk van Pa Sanoesi voor God te bepleiten. Hij beloofde het echter wel in stilte te zullen doen en maande Pa Sanoesi aan om hetzelfde te doen.

Hoe meer de zendeling Pa Sanoesi leerde kennen, des te meer gevoelde hij van welk een groote beteekenis het zou zijn voor den zendingsarbeid aldaar, wanneer deze man eens krachtdadig tot bekeering kwam en als een getuige der waarheid optrad. Daarom werd er met veel gebed en toewijding aan zijn ziel gearbeid en dit nog te meer daar hij de eenige was, die geregeld de godsdienstoefeningen bleef bijwonen.

Nooit ontbrak Pa Sanoesi, als het Evangelie werd verkondigd, en hij was steeds een dankbaar hoorder.

Hij begreep, wat men zeide en als hij iets niet begreep, dan vroeg hij om inlichtingen. En als hij zong dan zag men aan alles, dat hij het deed met zijn gansche hart.

Omdat hij de godsdienstoefeningen geregeld bijwoonde en steeds nadacht over hetgeen hij hoorde, raakte hij weldra ook aardig thuis in de Christelijke waarheden en met zijn groote zeggingskracht kon hij die ook duidelijk en krachtig verkondigen aan anderen. Zulk een man, tot waarachtig geloof gekomen, zou voor den zendings-arbeid onder de Soendaneezen van onberekenbare waarde zijn geweest.

Het Evangelie scheen ook werkelijk wel een plaats te vinden in het duistere hart van dezen buitengewonen man, want al spoedig kwam hij met het verzoek om door den doop in de gemeente te worden opgenomen.

Nu kwam echter al aanstonds de groote moeilijkheid, dat hij opium schoof. Vrij algemeen is het de gewoonte onder de Zendelingen om nooit iemand te doopen, die opium schuift en daarom werd Pa Sanoesi er op gewezen, dat deze slavernij een onoverkomenlijk bezwaar was om gedoopt te worden.

Pa Sanoesi kon zulks heel goed begrijpen en moest de aangevoerde motieven ook volkomen billijken. Dat nam echter niet weg, dat hij voor een ontzettenden strijd kwam te staan. Hij begeerde met zijn gansche hart naar den doop, maar hij gevoelde tevens, dat het voor hem een onmogelijkheid was om van het opium te worden verlost.

De zendeling wees hem er op, dat, wat onmogelijk was bij de menschen, mogelijk was bij den almachtigen

God, dat Hij, Die onze ziel wil verlossen van het eeuwig verderf, ook ons lichaam verlossen wil van iedere slavernij, dat de Heiland zelf gezegd had, dat Hij gezonden was om den gevangenen vrijheid te verkondigen en opening der gevangenis, dat, wien de Zoon vrij maakt, waarlijk vrij was.

Pa Sanoesi zag toen den Zendeling aan met een paar aandoenlijke smeekoogen. Hij vroeg hem of hij de verantwoording op zich durfde en wilde nemen, dan zou geen opiumpijp meer worden aangeraakt, er mocht dan van komen, wat wilde.

De zendeling moest er hem echter op wijzen, dat niemand anders de verantwoording kon dragen, dan die het kwaad had gedaan. Hij had zich aan het heulsap verslaafd en dus moest hij ook de verantwoording dragen, doch met den Heiland zou hij dat ook wel kunnen.

Niet lang daarna werd de zendeling des avonds heel laat bij Pa Sanoesi geroepen, daar het scheen alsof het met hem zou afloopen.

Met een hurrijuigje ging hij er heen en vond daar den man met een hevige dysenterie.

Alles werd gedaan, wat maar mogelijk was om het bloed te stelpen, doch niets mocht baten. Informeerende naar de vermoedelijke oorzaak van deze ernstige ziekte, vertelde Pa Sanoesi hem, dat hij vast besloten was om van zijn opiumslavernij te worden verlost en dat hij nu in eenige dagen reeds geen opium had gebruikt.

Nu was het duidelijk, wat de oorzaak was, maar

tevens ook, wat het geneesmiddel moest zijn. Toch durfde de zendeling hem dat niet toe te dienen, daar niet hij, maar God beslissen moest in dezen strijd. Toch deed de gedachte hem pijn, dat hij dezen voor den zendings-arbeid zoo veelbelovenden man zou moeten missen.

Toen hij met hem over zijn heengaan sprak, scheen dat bijzonder weinig indruk op hem te maken. Daar was geen droefheid, omdat hij uit het leven zou moeten scheiden, daar was ook geen jubel, dat hij van het lichaam der zonde zou worden verlost en angst voor den dood was er in het geheel niet te bespeuren. Hij nam de tijding op als één of ander nieuwtje, dat hem weinig belang inboezemde.

Nadat de zendeling den halven nacht bij hem had gewaakt en alles had beproefd, wat in zijn vermogen was, nam hij afscheid van den armen lijder om nog eenige uren te kunnen slapen. Hij beloofde des morgens vroeg te zullen terug komen, maar zijn hart was niet geheel zonder vrees, dat het dan weleens te laat zou kunnen zijn.

Maar het was den volgenden morgen nog niet te laat. Toen de zendeling terug kwam scheen er zelfs een groote verandering ten goede te zijn gekomen.

Was hier een wonder gebeurd? Had God kennelijk de helpende hand naar dezen man uitgestrekt? Was de tijd der genade verlengd om eerst het volle licht te doen doorbreken?

Dat niet bepaald. Daar was niets anders gebeurd dan dat Pa Sanoesi bezweken was in den strijd en dat

hij zich weer van een flinke hoeveelheid opium had voorzien. Het opium had op eens uitgewerkt wat alle andere middelen niet vermochten en enkele dagen daarna was Pa Sanoesi weer volkomen hersteld, hoewel nog zwak door het bloedverlies.

Na deze ervaring was de hoop op de volkomen verlossing van Pa Sanoesi aanmerkelijk gedaald. Alleen een bijzonder ingrijpen van God kon hier uitkomst geven.

Naast deze moeilijkheid kwam weldra ook nog een andere van niet minder beteekenis.

Zou Pa Sanoesi ooit Christen worden, dan zou hij natuurlijk moeten breken met al die geheimzinnige tooverijen en met alles, wat voor tooverij doorging en dat was een eisch van zeer ingrijpenden aard. Niet alleen was het voor hem nog altijd een open vraag of het genezen van krankzinnigen werkelijk laakbaar was voor iemand, die den Heiland wilde volgen, doch daarnaast kwam de meer praktische vraag naar voren, waar hij dan voortaan van leven moest. Zwaren, lichamelijken arbeid kon hij niet meer verrichten, lichter en arbeid kende hij niet, geen sterveling zou hem nu nog als hotel-mandoer aanstellen, voor handel had hij geen bedrijfskapitaal en niemand wilde hem daaraan helpen. De weg was hem dus vrijwel naar alle kanten afgesneden. Wel had hij nog altijd eenig inkomen voor het schrijven van requesten, anonieme brieven en als advokaat van kwade zaken, doch daar kon hij niet van leven, nu hij iederen dag weer heel wat voor opium noodig had. Bovendien gevoelde

hij zelf maar al te goed, dat deze bronnen van inkomsten al niet minder troebel waren dan die andere, die hem verboden werden. Moest hij toch nog aan enkele schunnige zaakjes van bedrog vasthouden, dan kon hij wel op den ouden weg voortgaan, maar wilde hij breken met het oude leven, dan moest hij ook met alles breken.

Zoo was dus zijn strijd allesbehalve gemakkelijk. Al groeide zijn kennis van de Christelijke waarheden, al beaamde hij ze met zijn gansche hart en al predikte hij ze ook vaak, gaarne en krachtig aan anderen, hij kon toch niet door den doop in de Christelijke gemeente worden opgenomen en de groote vraag moest wel worden gedaan of de twee hoofdbezwaren, die dat verhinderden, wel ooit uit den weg zouden kunnen worden geruimd.

Intusschen beschouwden de buitenstaanders hem reeds als Christen en dat deed der zending nu weer geen goed, want al wat Pa Sanoesi deed, werd nu aan de zending geweten. Met het oog op dezen halfslachtigen man hoorde men dan ook wel eens zeggen, generalizeerend, zooals de menschen zoo gaarne doen: „Zie, zoo zijn nu de Christenen, zij hebben een mooie leer, zij verbieden dit en gebieden dat, doch zij schuiven opium, als de ergste heiden, zij konkelen en draaien voor den landraad als de meest doortrapte advokaat en zij doen al net zoo hard mede aan allerlei tooverijen als welke Soendanees ook maar. De Christennaam was slechts een mooie vlag, die een heel leelijke lading dekte.”

Daardoor werd het nu hoogst twijfelachtig of de aanwezigheid van Pa Sanoesi een zegen dan wel een vloek, voordeel dan wel nadeel, een aanbeveling dan wel een afstooting van het Christendom was. O, ja, wanneer Gods Geest krachtdadig had kunnen doorwerken in het hart en leven van dezen man, wanneer er een beslist breken met het oude, zondige leven was gekomen en een krachtige openbaring van het nieuwe leven, dat uit God is, had kunnen plaats hebben, dan was de bekeering van dezen man, naar den mensch gesproken, van meer beteekenis voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk geweest, dan de arbeid van meerdere zendelingen, doch nu deze man slechts halverwege op den weg der bekeering bleef staan en nu hij het nieuwe leven met het oude trachtte te vermengen — nu werd zijn aanwezigheid tot een groot gevaar voor den zendings-arbeid. De Inlanders stootten hem uit om zijn Christelijke neigingen en de Christenen konden hem niet in hun kring opnemen om zijn krampachtig vasthouden aan zijn zondig verleden.

Zodoende werd de toestand voor hem uiterst pijnlijk en voor den zendingsarbeid uiterst gevaarlijk.

Een halve bekeering is een overwinning der hel.

HOOFDSTUK XI.

Doe niets tegen uw geweten.

Een toestand, als waarin Pa Sanoesi verkeerde, kon natuurlijk niet blijvend zijn, want nooit kan een ziel halverwege op den weg der bekeering blijven staan, zij moet óf terug keeren tot haar vroegere leven in de zonde óf zij moet zich geheel geven aan den Heer en Zijn dienst. Wie Zoar niet binnengaat komt evengoed om als wie in Sodom achterblijft. Op den weg der bekeering zijn wel vele halten, maar nergens is een station, waaraan een logement of een hotel is verbonden, en waar men dus kan blijven logeeren.

En toch zocht Pa Sanoesi naar zulk een hotel. Hij wilde blijven, waar hij nu was en dan verder maar wachten op de dingen die komen zouden. Hij hoopte, dat de zendeling te Soeka-angin zou wezen, wanneer de Heer hem zou oproepen uit dit leven en dat hij hem dan op zijn sterfbed nog doopen zou. Zoo zou het, naar hij meende, tenslotte toch nog wel in orde komen met zijn ziel.

Natuurlijk was dat een ijdele hoop, want het was niet de doop, die hem ontbrak, maar het algeheel

breken met de zonde en het zich volkomen geven aan den Heer. Het moest eerst innerlijk volkomen in orde komen tusschen hem en God en dan zou het ook wel in orde komen tusschen hem en de gemeente.

Dat werd hem meermalen duidelijk onder het oog gebracht, doch tot den grooten doorbraak van Gods Geest in zijn leven kwam het maar niet. Wel hield Gods Geest niet op ernstig aan zijn ziel te arbeiden, doch er kon maar geen volkomen overwinning worden behaald, omdat er geen volkomen breken met het verleden was.

Nadat hij reeds zes jaren onder de prediking des Evangelies had verkeerd, scheen het een oogenblik, alsof de genade volkomen zou zegevieren in dit wondere leven. De zendeling sprak toen over het woord des Heeren: „Indien dan uw hand u ergert, hakt haar af en werpt haar van u, want het is u beter verminkt tot het leven in te gaan, dan twee handen hebbende in het helsche vuur geworpen te worden. En indien uw oog u ergert, krabt het uit en werpt het van u, want het is u beter tot het leven in te gaan, één oog hebbende dan twee oogen hebbende in het helsche vuur geworpen te worden, waar de worm niet sterft en het vuur niet uitgebluscht wordt.”

Op dat oogenblik klopte de Heiland luider dan ooit aan het hart van den nog altijd wankelenden man. Hij gevoelde, dat de Heiland dit woord zeer bepaald tot hem sprak en dat het hem drong tot een ernstige beslissing. Ja, bij hem moest er werkelijk iets afgekapt en uitgetrokken worden en nu kwam het er

maar op aan of het ingaan in het eeuwige leven hem die zelfverminking waard was. Wel was de zaligheid hem iets, ja zelfs veel waard, wel wilde hij voor den Heiland een offer brengen, doch het werd nu de vraag of het hem alles waard zou zijn, of hij zijn brood, zijn bestaan, desnoods zijn leven voor den Heiland zou willen offeren. Offerde hij zijn tooverijen op, dan stond hij broodeloos en offerde hij zijn opium op, dan kostte hem dit vrij zeker het leven. Daarom was het dan ook wel verklaarbaar, dat hij niet aanstonds beslissen kon en dat hij dagen en weken bezig was met deze ernstige roepstem des Heeren.

Nog had hij het antwoord op deze ernstige vraag des Heeren niet durven geven, toen een tweede toespraak hem niet minder krachtig in de ziel greep en hem tot een beslissing drong.

Het was een toespraak over het geweten en over het groote gevaar voor den mensch om iets tegen zijn geweten te doen. Waar niet geluisterd werd naar de stem van het geweten, daar zou over den mensch een versteening komen en tenslotte zou de stem des gewetens niet meer worden gehoord. Maar dan was ook de tijd der genade voorbij en was het aanknopingspunt voor Gods Geest in de ziel verbroken.

Pa Sanoesi ontroerde tot in het diepst van zijn ziel, toen hij die bedreiging en waarschuwing hoorde, want hij gevoelde maar al te goed, dat hij hard op weg was om de stem van zijn geweten te smoren en nu zag hij, welk een groot gevaar hem daarbij bedreigde. Daarover had hij nog nooit zoo ernstig

nagedacht. Hij had altijd gemeend, dat hij aan de roepstem des Heeren weerstand kon bieden, totdat het hem gelegen kwam er gehoor aan te geven. Hij dacht, dat hij zelf het oogenblik van zijn bekeering bepalen kon, en nu hoorde hij tot zijn ontzettenden schrik, dat dit absoluut niet het geval was, dat zijn dralen en wachten wel eens hierop zou kunnen uitloopen, dat de Heiland, het wachten moede, aan hem voorbijging om niet weer tot hem terug te komen. Hij gevoelde nu, dat hij aan het roekeloos spelen was met de zaligheid zijner ziel en dat hij dat spel weleens verliezen kon. Dat was hem als een openbaring en dat schokte hem diep.

Den volgenden morgen ging hij tot den zendeling en had met hem een hoogst ernstig gesprek over den toestand zijner ziel, Hem werd onder het oog gebracht, dat de Heiland nu reeds zoo lang gewacht had op de volkomen overgave des harten, dat het hinken op twee gedachten, het vermengen van de wereld met God, het vasthouden aan de dingen, die niet toelaatbaar waren bij een volgeling van Christus, nu eindelijk eens moesten ophouden, dat het uitstellen van de keuze deze toch niet zou vergemakkelijken, want dat de stem van het geweten hoe langer zoo minder zou gaan spreken en de roepstem des Heeren hoe langer zoo minder zou worden gehoord, dat over hem zou komen een ontzettend gewoon raken aan de geestelijke dingen en dat de verhoogde Heiland tenslotte ook van hem zou zeggen: „Och, of gij heet waart of koud, maar nu gij lauw zijt, zoo zal Ik u uit Mijn mond spuwen.”

Men kon het Pa Sanoesi aanzien, dat dit woord hem machtig aangreep. Deze morgen was voor hem een oogenblik, waarop de zoekende Heiland ernstiger dan ooit te voren aandrang om binnengelaten te worden, het was het uur, waarin de beslissing vallen moest.

Het scheen wel, alsof de keuze zou vallen op Jezus, hoeveel hij dan ook zou moeten loslaten en overgeven, alsof de groote doorbraak des Geestes nu eindelijk zou plaats hebben en Jezus als Overwinnaar het hart van dezen wonderen man zou binnentrekken, alsof de ure der keuze ook een ure der nieuwe geboorte zou zijn. Daar werd althans een zware strijd in zijn ziel gestreden en de overwinning scheen nabij.

Pa Sanoesi greep des zendelings hand en zag hem aan met een paar groote smeekoogen, waarin de bede te lezen: stond „Ach, help mij toch om het goede te kiezen.”

De zendeling wees er hem op, dat hij niet tot hem, maar tot den Heiland moest opzien om hulp, daar niemand anders hem zou kunnen helpen. Hij, de zendeling zou zijn vriend zijn en voor hem bidden, zou hem met raad en daad bijstaan, waar hij ook maar kon, hij zou hem den weg naar den Heiland en naar den hemel wijzen, doch de beslissing was alleen aan hem, Pa Sanoesi, dit kon niemand voor hem nemen, want koos hij niet zelf, dan had zijn keuze ook geen waarde.

Pa Sanoesi slaakte hierop een diepe zucht en zeide toen met vastheid in zijn stem, als had hij de over-

winning behaald: „Ik wil, ik zal kiezen en het zal Jezus zijn, Dien ik kies en ik zal afstand doen van alles, wat Jezus mij verbiedt, mijn elmoe en al het andere zal ik van nu af laten varen. God in den hemel hoort mijn belofte en u is er mede getuige van alleen het opium laten varen kan ik niet, want u weet zelf, dat mij dit het leven zou kosten.”

Dus eindelijk een beslissing, de goede keuze maar met een voorbehoud. Maar, het was juist dat voorbehoud, dat de beslissing weer geheel te niet deed. De Heiland eischt een onvoorwaardelijke overgave, een algeheele toewijding van het leven en zoolang er ook maar één enkel voorbehoud blijft, kan de Heiland niet met al Zijn heil bij den mensch binnenkomen. Dat enkele voorbehoud maakte van zijn overwinning eigenlijk een nederlaag.

In den naam des Heeren en tot zijn eigen zielenheil moest de zendeling dus ook dit laatste offer op-eischen, moest hij dien laatsten slagboom trachten weg te nemen, doch hij gevoelde maar al te goed, dat alleen een krachtdadig ingrijpen van den wonderdoenden God zulks zou kunnen bewerken en toen hij voortdurend op dat ééne bezwaar bleef terug stuiten, gevoelde hij, dat hij deze ziel moest lostaten, hoeveel pijn hem zulks ook deed en dat hij biddend en werkend moest wachten, totdat de Heiland zelf dien laatsten slagboom zou wegnemen.

Het uur „der minne” was het oogenblik van nederlaag geworden, omdat deze ziel zich niet geheel geven kon of wilde of durfde.

Er werd slechts afgesproken, dat Pa Sanoesi en zijn vrouw wat handel zouden gaan drijven om daardoor in hun onderhoud te voorzien en dat zij zich voortaan geheel zouden onthouden van al die duistere dingen, waarmede zij tot dusver den kost hadden verdiend.

De zendeling was heel blij met die belofte en toch was het hem of hij op dat oogenblik Pa Sanoesi verloren had. Hij had met hem gestaan tot vlak voor de hemelpoort, de vriendelijke lokstem des Heeren had geklonken als nooit te voren en de Heiland had met alle kracht getrokken om deze ziel tot zich te halen en toch was de wereld in het hart van dezen man nog sterker geweest dan de machtige trekkingen des Heeren.

Pa Sanoesi had niet overwonnen, maar hij was toch ook niet dezelfde gebleven. Zulke een uur van machtige roeping des Heeren doorleeft een ziel niet, zonder dat haar houding tot den Heiland anders wordt. Heeft er dan geen volkomen overgave plaats, dan komt er versteening en achteruitgang. Ook al blijft men dan uiterlijk dezelfde, innerlijk maakt men een crisis door, die voor de toekomst beslist.

Zoo was het ook met Pa Sanoesi. Schijnbaar had hij het goede deel gekozen, schijnbaar had hij een gewichtigen stap vooruit gedaan, hij had een groot offer voor den Heer gebracht door gewillig afstand te doen van zijn levensonderhoud, doch in waarheid was hij niet gevorderd op den weg des behouds, want nu kon Jezus toch nog altijd niet in zijn hart

komen om dat gebrachte offer heerlijk en volkomen te vergoeden met zijn heil.

De godsdienstoefeningen werden nog altijd trouw door hem bezocht en hij luisterde nog altijd met de grootste aandacht naar de prediking des Woords. Van de duistere werken van toovernij bemerkte de zendeling niets meer en toch kwam het den zendeling voor, dat na dat intieme oogenblik, waarin God met hem geworsteld had om het behoud van zijn ziel, het hart van dezen man voor hem gesloten was en hij niet meer met hem kon spreken als voorheen.

HOOFDSTUK XII.

Elmoe en Evangelie.

Eenige maanden waren voorbijgegaan. Pa Sanoesi was een handel in saroengs begonnen en zijn vrouw verkocht allerlei snoeperijen aan de schoolkinderen. Wel heette hij nog altijd de doekoen, doch de zendeling had niet meer bemerkt, dat hij nog aan zijn vroegere praktijken vasthield en hij meende te mogen gelooven, dat Pa Sanoesi in dit opzicht woord gehouden had, ook al stelde hij zich voor de toekomst nog niet al te groote illussies daarvan voor.

Op zekeren morgen kwam de zendeling onverwachts langs het hutje, waarin Pa Sanoesi woonde en zag daaruit een man komen met een karaf in de eene hand, die hij met de andere hand zorgvuldig gesloten hield.

Dat was een teleurstelling, want men behoeft den Inlander maar oppervlakkig te kennen, om te begrijpen, wat die man bij Pa Sanoesi had gedaan en waartoe die karaf moest dienen. Op zijn vraag dienaangaande vertelde de man hem, dat Pa Sanoesi een djampe had geblazen en dat hij in die karaf tooverwater had voor zijn vrouw, die bevallen moest.

Zoo had Pa Sanoesi dus zijn woord gebroken en was weer op zijn ouden weg teruggekeerd.

De zendeling liet den man verder gaan en trad bij Pa Sanoesi binnen.

Hij vertelde hem, wat hij zoo juist had gezien en bestrafte hem om zijn woordbreuk.

Pa Sanoesi aanvaardde deze bestraffing echter absoluut niet. Hij was zich volstrekt niet bewust zoo iets te hebben verdiend en meende veeleer op een pluimpje aanspraak te mogen maken, want hij had absoluut niet aan tooverij gedaan, maar hij had geëvangéliseerd.

Nu was de verbazing aan de zijde van den zendeling. Hij zag Pa Sanoesi met een paar groote vraagoogen aan en vroeg hem om nadere inlichtingen.

Hij zette zich op een matje voor Pa Sanoesi neer en luisterde met volle aandacht naar de merkwaardige verklaring, die nu zou komen.

Pa Sanoesi scheen in het geheel niet verlegen met deze verklaring. Integendeel, het scheen hem een genoegen te doen, dat hij eindelijk eens mocht uitspreken, wat er zoolang reeds leefde in zijn hart.

Hij vertelde nu het volgende:

„Toen ik nog aan tooverij deed, behoorde deze man tot mijn vaste klanten. Telkens, wanneer zijn vrouw een kleine verwachtte, kwam hij tot mij om voor haar een djampe te blazen, opdat alles goed mocht afloopen. En dat deed ik dan ook steeds, want hij betaalde er goed voor. Daar alles steeds voorspoedig verliep, won ik langzamerhand volkomen zijn vertrouwen.

Nu verwacht deze vrouw weer een kleine en, als naar gewoonte, kwam haar man weer tot mij om een djampe.

Ik vertelde hem toen, dat ik nu een Christen was geworden en ik dus niet meer aan zijn verzoek kon voldoen.

Hij antwoordde daarop, dat hem dat niets schelen kon, en ik dan nu maar een Christelijke djampe blazen moest.

Nu stonden mij drie wegen open.

Ten eerste had ik hem kunnen zeggen, dat er geen Christelijke djampe's waren en daarmee had ik hem heen kunnen zenden. Hij zou dan natuurlijk naar een andere toovenaar zijn gegaan om daar zijn hulp te zoeken.

Ten tweede had ik voor die vrouw kunnen bidden en dan had die man gedacht, dat dit een Christelijke djampe was. Daarmee had ik dus ook niets gewonnen en dien man bovendien in de war gebracht, aangaande het Christendom.

Ten derde kon ik de evangelisatie verbinden aan het bijgeloof van die menschen en hen zoo voor het Christendom trachten te winnen.

Dezen laatsten weg sloeg ik in.

Ik wist hoe een Soendanees gehecht is aan de zichtbare dingen. Aan een enkele toespraak hebben zij niets. Zij willen wat zien en voelen. Met deze eigenschap heb ik rekening gehouden en ik zou u zeer aanraden, dit ook wat meer te doen bij uw evangelieprediking.

Ik nam een karaf met schoon water, zette die op een schoonen, witten handdoek en verzocht den man om tegenover mij plaats te nemen. Toen nam ik mijn

kerkboekje en las de tien geboden en de twaalf geloofsartikelen voor. Daarna las ik uit mijn bijbel de geschiedenis van den doop van Jezus in de Jordaan voor en toen gebod ik den man zijn hand te leggen op de karaf en zoo spoedig mogelijk daarmee naar huis te gaan. Hij moest zijn vrouw dan telkens zoo nauwkeurig mogelijk vertellen, wat ik hem voorgelezen had en haar dan een flinken slok van dat water uit die karaf te drinken geven, totdat alles goed zou zijn afgelopen. Dan moesten zij na het herstel der moeder bij mij terug komen om samen te danken.

Mij komt het voor — zoo zeide Pa Sanoesi met nadruk, — dat op deze wijze de Soendanees wel voor het Evangelie te winnen zou zijn, doch door de eenvoudige prediking des Woords nooit. Deze „spreekt” niet genoeg tot hen en dringt niet door tot hun ziel.”

De zendeling wist niet goed, wat hij daarop zoo aanstonds antwoorden moest.

Pa Sanoesi had er geen flauw vermoeden van, dat hij hier een onderwerp besprak, dat geniale zendingsmannen reeds lang bezig hield. Het is toch geen gemakkelijk te beantwoorden vraag, hoe een Westerling het Evangelie te brengen heeft aan een Oostersch volk. De inhoud van het Evangelie is natuurlijk voor alle volken gelijk, doch de vorm, waarin het gebracht moet worden, moet zich aansluiten aan het karakter van ieder volk afzonderlijk. Een evangelieverkondiging, die geschikt is voor de kinderen van het Westen, is daarom nog niet geschikt voor een Oostersch volk. De universeele kerk van Christus neemt een nationaal

karakter aan onder ieder volk, waaronder zij wordt gesticht en die nationale vorm wijzigt zich vaak weer naar gelang van verschillende tijdsomstandigheden. Daarom behoeft het voor de zending nooit een vraag te zijn, *wat* zij aan de Heidenen en Mohammedanen moet brengen, maar wel *hoe* zij het moet doen.

En nu had Pa Sanoesi voor zich hierop een antwoord gevonden. Hij kende het Evangelie en kende ook het volk, waaronder het gebracht moest worden en nu meende hij een vorm gevonden te hebben, waarin dit het best geschieden kon.

Of hij een bruikbaren weg had ontdekt, kon niet zoo op eenmaal worden beslist, doch dat voor deze ernstige vraag eens aandachtig en met ernst naar een antwoord moet worden gezocht, is zeker. Daar zijn zendingsmannen, die den weg opgegaan zijn, hier door Pa Sanoesi aangegeven en het resultaat, dat zij hebben bereikt, is verrassend.

Was Pa Sanoesi dan ook een andere man geweest, die zelf met beslistheid en geheel voor den Heer leefde, dan had de zendeling hem [vermoedelijk wel toegestaan op zijn wijze voort te gaan met deze manier van evangelizeeren, doch nu dreigde het gevaar, dat daaruit een Christelijk heidendom of heidensch Christendom zou geboren worden en daarom werd hem verzocht om met deze wijze van evangelieverkondiging maar liever op te houden.

Toch blijft het een ernstige vraag voor de zending of Pa Sanoesi's opmerking geen waarheid bevat en in hoeverre er gebruik van gemaakt kan worden.

HOOFDSTUK XIII.

Een redder, die onderging.

Pa Sanoesi was nu bijna elf jaren lang onder de prediking des Evangelies geweest en, hoewel hij niet was gedoopt, rekende ieder hem toch tot de Christenen. Vermoedelijk deed hij het zichzelf ook. Was hij geen opiumschuiver geweest, dan zou hij zeker ook reeds lang in de gemeente zijn opgenomen, doch nu bleef dit altijd het groote bezwaar.

Men zal zich de terleurstelling van den zendeling kunnen voorstellen, toen deze van een Mohammedaan vernam, dat Pa Sanoesi er een tweede vrouw bijgenomen had. Zie, zooiets was nooit in de gedachte des zendelings opgekomen. Een man van zeker zestig jaren, die reeds een vrouw had van nog geen dertig, die zulk een verleden en zulk een verwoest lichaam had, die reeds elf jaren het Evangelie kende en die nu zoo ernstig bezig was om zich aan den greep van zijn vroegere leven te ontworstelen, die geen geld had om zijn eigen vrouw te onderhouden — zou die nu op zijn ouden dag er nog een tweede vrouw bijnemen?

Dat kon de zendeling maar niet gelooven, dat viel

hem als een drukkende last op de ziel. Zouden nu alle verwachtingen omtrent dezen merkwaardigen man zoo geheel in rook opgaan en was dit nu het resultaat van een elfjarigen arbeid aan deze ziel?

Hij ontbood Pa Sanoesi bij zich en vertelde hem wat hij zooeven had gehoord. Hij hoopte en verwachtte ook een besliste ontkenning, waaruit blijken zou, dat dit gerucht slechts uit zucht tot laster geboren was.

Hoe bitter werd hij echter teleurgesteld toen hij uit Pa Sanoesi's eigen mond vernam, dat het volkomen waarheid bevatte.

Natuurlijk had Pa Sanoesi heel wat tot zijn verontschuldiging aan te voeren. Hij had die tweede vrouw niet gezocht, doch veeleer alles gedaan, wat hij kon om zich van haar te ontdoen, doch zij was hem overal nagelopen, waarheen hij ging en had hem zelfs des nachts in zijn woning opgezocht, terwijl zij dan telkens weer dat merkwaardige woord van den profeet had herhaald: "Mijn brood zal ik eten en met mijne kleederen gekleed worden, als ik maar met uw naam mag worden genoemd."

De zendeling ontstelde, toen hij dat profetische woord hier zoo letterlijk zag vervuld.

Hij vroeg nu hoe Pa Sanoesi's vrouw wel dacht over dit nieuwe huwelijk en kreeg toen de verzekering, dat deze er wel mede ingenomen was.

Zoo iets kon de Zendeling onmogelijk gelooven. Hij ging naar die vrouw toe en vroeg haar toen of dat waar was.

Zij zag hem met een paar schalksche oogen aan, als

wilde zij zeggen: „U weet wel hoe laat het is” — en zeide toen: „Wat mij betreft, ik gun hem en haar de pret, laten zij mij op pensioen stellen.”

Nu zou men den Soedanees wel in het geheel niet moeten kennen, om niet te begrijpen, dat hier iets bijzonders achter verborgen was. De zwarte wereld van geheimzinnigheden kwam hier weer om den hoek gluren en de zendeling besloot dan ook uit te vinden, wat hier in waarheid was gebeurd. Hij begreep echter heel goed, dat hij zijn inlichtingen niet van Pa Sanoesi of diens vrouw, maar van anderen moest hebben, en daar die tweede vrouw bijna drie uren van Soeka-angin verwijderd woonden, waren die inlichtingen nu niet zoo heel gemakkelijk te krijgen.

Hij wees Pa Sanoesi op het schandelijke van zijn daad en beloofde een nader onderzoek, omdat hij wel begreep, dat een jonge vrouw niet zoo maar eens op zoo'n ouden, afgeleefden kerel verlieven zou.

Na heel veel voorzichtige vragen kwam hij tenslotte het volgende te weten.

Bijna drie uren van Soeka-angin verwijderd woonde een jonge, knappe, vrij gefortuneerde vrouw, die getrouwd was met een jongen, ruwen en driftigen man van wien zij meer slaag dan vriendelijkheid genoot.

Nu trouwt een Inlander nooit in gemeenschap van goederen en de man van deze vrouw leefde slechts van hetgeen hij van haar kon los krijgen. Zeer eigenaardig zegt een Soendanees van zulk een man: „Njalindoeng ka gëloeng” d. w. z. Hij schuilt weg achter den haarwring van zijn vrouw.

Een Soendaneesche man heeft volkomen het recht om, telkens, wanneer hij zulks verkiest, zijn vrouw te verstooten, doch een vrouw heeft nooit het recht om haar man te verlaten, ook al heeft zij het nog zoo slecht bij hem. Alleen wanneer hij haar een scheidbrief geeft, dan mag zij heengaan en weer met een anderen man trouwen.

Nu had deze vrouw reeds vaak om een scheidbrief gevraagd, doch haar man wilde natuurlijk niet gaarne zulk een goudmijntje, waarvan hij leefde, missen en daarom had hij dan ook steeds geweigerd dien te geven.

Eens, op een avond, was hij echter buitengewoon boos op haar en zeide haar in zijn drift dat zij wel kon oprukken, omdat hij genoeg van haar had. Zij verzocht hem om dit op een stukje papier te zetten en beloofde hem, [dat zij dan oogenblikkelijk aan zijn verzoek zou voldoen.

En, waarlijk, hij deed het. Hij gaf haar een scheidbrief en zij ging heen.

Toen zijn toorn wat gestild was, drong het eerst recht tot hem door, wat hij in zijn vrouw verloren had en toen kreeg hij berouw.

Hij liet haar aanstonds weten, dat zij maar terug moest komen en dat hij haar alles vergeven zou.

Dit weigerde de vrouw echter beslist. Zij was veel te blij, dat zij van hem af was.

Die weigering was haar doodvonnis.

Zij kon er vast op rekenen, dat haar man een doekoen in den arm zou nemen en dat die wel zou zorgen, dat zij spoedig krankzinnig werd of stierf.

Nu waren er voor haar slechts twee middelen om aan dat vonnis te ontkomen. Zij moest hertrouwen, alvorens haar man iets tegen haar had kunnen doen óf zij moest ook een doekoen in den arm nemen, die dan voor een tegengif te zorgen had.

Om nu het zekere voor het onzekere te nemen kwam het haar het veiligst voor om met een doekoen te hertrouwen, dan sneed het mes van twee kanten.

Haar keuze was daarbij gevallen op Pa Sanoesi.

Zij was toen tot hem gegaan, had hem overal nagelopen en had telkens weer herhaald: „Mijn brood zal ik eten, met mijn kleederen zal ik gekleed worden, als ik maar met uw naam mag worden genoemd.”

Tenslotte had Pa Sanoesi toegegeven en was met haar getrouwd. Hij en zijn eerste vrouw konden toen leven van de bezittingen van deze tweede vrouw.

Deze tweede vrouw bezat een flink huis in de dessa, waarin zij woonde en daarheen verhuisde nu Pa Sanoesi met zijn eerste vrouw.

Nu hij niet meer op Soeka-angin woonde, kwam hij zelden meer in de kerk en, als hij nog eens kwam, dan durfde hij den zendeling niet meer in de oogen zien als weleer. Vermoedelijk was hij dus weer tot zijn vroegere praktijken teruggekeerd.

Hier eindigt Pa Sanoesi's geschiedenis. Het slot-hoofdstuk kan nu nog niet geschreven worden,

Hoe zal dat kunnen luiden? Zal de elfjarige arbeid

des Heeren aan deze ziel tevergeefs zijn geschied?
Of zal het slothoofdstuk het jubellied kunnen bevatten,
dat Jezus toch eindelijk in dit duistere hart over-
wonnen heeft, en dat de groote doekoen eindelijk
ook nog geworden is een machtige evangeliebode?

VERKLARING VAN ENKELE INLANDSCHE WOORDEN.

Mandoer: opzichter, iemand die het opzicht heeft over werkvolk, gevangenen of in een hotel.

Hadji: een Mohammedaan, die de bedevaart naar Mekka heeft gemaakt en die dan ook Arabische kleeding draagt.

Elmoe: dit beteekent eigenlijk wetenschap, doch wordt voornamelijk gebruikt voor de wetenschap om bepaalde, bovennatuurlijke krachten te gebruiken.

Doekoen: iemand, die zulk een elmoe bezit.

Rapal: de voorschriften bij de aanwending van een djampe.

Djampe: tooverformule, die men prevelt (blaast).

Wajang: Inlandsche poppenkast.

Dalang: de man, die zulk een poppenkast vertoont.

Djimat: Talisman, amulet, ter afwering van onheilen.

Elmoe metangan: de elmoe om allerlei berekeningen te maken.

Elmoe asih-kinasihan: de elmoe om te beminnen en bemind te worden.

Elmoe Kahalimoenan: de elmoe om zich of iemand anders onzichtbaar te maken.

Elmoe teloeh: een elmoe om zijn vijand ziek, ongelukkig of dood te maken.

